

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Marcu

*Kaka'an ntódo Juaan Bautista ñuu itsí kån
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)*

¹ Dukuån o iñi ntu'u e dóo vá'ā ó kaka'an tú'un iña Jesúcristu, dívī I'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kån.

² Nté ntūvi di'na uve na'a kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko kídaā, tsí du'vā ó kaka'an Xúva ko ni I'xā ña:

Di'na taxnūu ú uun ña'a, ña é xtūví tu've itsi o, ne, dá taxnūu ú o.

³ Uun tatsín ne, dōo ditó kaka'an ñuu itsí kån:

“Nākoo tú've ntó itsi va'a,
tsí e vé'xi Xuva kō”, ka'an,
ka'an Ísaia san.

⁴ Ña é taxnuu Xuva kō ne, dívī Juaan, ña é kaika má kū'u kan é kanakūtsi ntute ña ña'a san. Kaka'an ña é di'na natu'vi ña'a san kuétsi ña ne, dá kutsi ntute ña. Dukuån é kāda ka'nu iní Xuva ko ni ñā kuetsí ña.

⁵ Un ntíí ntíí ña ñuú Judea ni ñá ñuú Jerusaleén, dā xee ñá ne, natívi iní ña kuetsi ña ne, da itsi ntute ña nta'a Juaán san mé'ñu ntūte ka'nu é nani Jōrdaan.

⁶ Dóo Juaán san ni ññ í'xi ña ne, ññ kameu kúvi. E ini é'xi ña ne, skunti; ini xi'i ñá ntūdín ñuñu.

⁷ Kaka'an ntódo ña ni ñā'a san:

—Ví'i a vé ne, xée uun ña'a ñatíi, ña é díi ka ka'nu ña'a é xu'u. Ntē ña té nee nuu á'vi ko é nākoó tixí u é nāntuté u nti'xen ña.

⁸ Xu'ú ne, kūdii ntute kadá'vi ú nto dá kanakūtsi ntute ú nto. Ntá tsi ðivi ñā ne, Espíritū Sántū ta'xi ñā nto é kunūu ñā nima nto —ka'an Juaan.

Dā ítsi ntute Jesuu

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Ntuvi tsikán ne, ntaka Jesuú ñuú mii ñā é nani Nazāree, é tuví ñuú Galilea. Xée ñā mí tuví Juaan. Juaán san ne, nakútsi ntute ñā Jesuu mé'ñu ntūte ka'nu é nani Jōrdaan.

¹⁰ Kidáā né, dā ntíi Jesuu diñi ntute ka'nu san ne, ĩni ñā tsí nákaan e dukún kan ne, ikān ntíi Espíritū Sántū san é vata kaa uun paloma é ĩrkaá nuu ðiki ñā.

¹¹ Kaka'an tátsin Xúva kō nte e dukún kān:

—Divĭn é I'xá mii ko e dóo kakuinimá ko o. Nā te nté kaa ðiní nu nimá ko kuenta iña o —ka'an Xúva ko ni Jēsuu.

Ntō tó'ō e ñā vá'ā san é kō'xo Jesuu nuu i é kīni kaa

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Espíritū Sántū sán ne, kue'en ní'i ñā Jesuu ñuu itsí kān.

¹³ Úvi ðikó ntuvi, úvi ðikó niñu íka Jesuu íkān. Kaika ñā mí ntaíka kiti ku'u san. Ikān xée tó'ō e ñā vá'ā san ne, ntio i é kō'xo Jesuu núu i é kīni kaa. Ntá tsi xee ánjē san é kade ñā ñā kuenta.

Eni ntuu'u Jēsuu kaká'an ntódo ñā ñuú Galilea

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Dā inúu kutu Juaan viútun sán ne, xée Jēsuu ñuú Galilea, kaka'an ntódo ñā, kaka'an ñā nté kuān nte vá'ā ó kadē kú've Xuva kō.

¹⁵ Kaka'an ñā:

—E xée ūra í ve. Ña ná'ā ka dá kixkadā kû've Xuva kō. Dukuān né, natu'vi ntó kuetsi nto ne, kuinti'xe nto tú'ūn é vā'á san —ka'an ña.

*Nākaxnúu Jesuu kimi ña'a, ña ntátava tsákā san
(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)*

¹⁶ Kaika Jesuu díñi míni Galileá san ne, ikān nāni'i ña Simuun ni ení ña, ñá nani Āndree. Ntánakuítá nuu ña xunu ña iní ntute san, tsí divi tsíñu ntáde ña é tsáká ntátava ña.

¹⁷ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kuntikin ntó ko. Ñá tāvá ka nto tsákā, tsí vi'i a vé ne, ká'an nto ni ūn ntíí ntíí ña'a é na ntūvá'a nima ña —ka'an ña.

¹⁸ Kidáā ne, ura tsí i tsoo mii ña xunu ña ne, dá kuē'en ñá ni Jēsuu.

¹⁹ Kūdii tsi kué'en Jesuú ne, nāni'i ta'an ña ni Sántiau ni ení ña, ñá nanī Juaan. Ntuvi ña é i'xá Zebedeu. Ñu'u ña ni uva ñā iní tun ntoō ñá, ntántavá'a ña xunu ña.

²⁰ Kidáā né, kāna Jesuu ña é kuntikin ñá ña ne, ura tsí i xtúvi mii ña uva ña nī ña ntáde tsiñu iña ña iní tun ntōó san, dá kuē'en ñá kuntikin ñá Jesuu.

*Uun ña'a, ñá nuu é ña vā'ā nima i
(Lc. 4:31-37)*

²¹ Xée ña ñūu é nani Capērnau. Ntuvi é ntoo kadin ña'a sán ne, kué'en Jēsuu má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé ne, eni ntu'u ñā nakua'a ña ña'á san.

²² Ña'a sán ne, dōo va'á kuinī ñá da téku ña é kuān nte vā'ā ó kaka'an Jēsuu. Ñá te ni kā'an ñá ni ña vatā ó kaka'an mastrú lei iña Xuva ko, tsi dóo iō ña é kā'an ña dá kanakuā'a ña.

²³ Tuví uun ña'a má ūkún kán, ña é nuu e ña vā'ā nima i. Kaka'an ñátí san:

24 —¿Nté kui k̄anateñu nuu nto ntí, Jesuu, ñá ñuú Nazaree? ¿Vēxká'ni ntu nto nti? Iní nti nto, tsí Xuva kō táxnū ña nto —ka'an ña.

25 Ntá tsi de tí Jesuu ni é ña vá'ā san, kaka'an ña: —¡Ntiin i'a, tsí ña te íña o sá'ā! —ka'an ña.

26 Ide é ña vá'ā san é xi'i mii ñatí san ne, dōó ntii kachu'u ntáa é ña vá'ā san da ntí, kue'en.

27 Koó dā kúdu'va ña ntāñí san ne, ntáka'an ña: —¿Xoó ña'a ntu ña sā'a e kúvi idé ña é nakūnu ña é ña vá'ā san? Ña sā'á ne, e túku o kadē kú'vē ña. Kakutí ña kanakūnu ña é ña vá'ā san. ¿Né ntu nchu'ún kanakuā'a ña kō? ¿Ō nchu'ún xee ntu, ne, nté kaa? —ka'an ñá'a san.

28 Ura dú'va tsi i kútuni un ntí ntí ña ñuú nta'vi san, ñuú e ntáduku ntée ñuú Galilea, nté ō dé Jesuu, tsí dōó ntáka'an ñá'a san.

Ntāvá'a Jesuu ñuntí Sīmuun

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

29 Dā ntáka Jesuu mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kue'en ní'i ña Santiau ní Juan nú vi'i Sīmuun. Ikān tuví Andreé di.

30 Kaka'an ñávi'i Sīmuun ni Jésuu tsí etsin ñuntí Sīmuun. Tuví ntaa ña má vi'i ña k̄an, tsí ka'ni kaxé'e ña.

31 Kúkí'ví Jesuu má vi'í mí tuví ña ne, karkāa ña nta'a ña, náxntitsí ñá ña. Ura tsí i ntikó ña ka'ni. Kidáa ne, kué'en ña, kükavá'a ña é k̄á'xí ña'a san.

Dōó titín ña nchokuvi ntavá'a Jesuu

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

32 Dā kuāā, da idó nuu ngántii sán ne, ñá tē nté kaa ña'a xee ña mí tuví Jesuu, xee ní'i ña ña nchokuví ni ñā é ñu'u é ña vá'ā nima i.

33 Un ntí ntí ña ñuu í san ne, nataká nuu ña xi'i kan.

34 Ñá tē nté kaa ña'a ntavá'a Jesuú da nēé ka kui'i ntákui ña. Nakúnu ñā é ña vá'ā san é ñū'u nima ñá'a san di. Ñá ni xē'é Jesuu itsi é kā'an é ña vá'ā san xoo é ñi ñā, tsí e ña vá'ā san ne, ini tsí I'xá Xuva ko ñā.

*Kaika Jesuu kan# ñūú Galilea, káka'an ntódo ña
(Lc. 4:42-44)*

35 Tévāá du'va tsi, dá ntikin ni'nī ká ne, nákuntitsí Jesuu, ku'éen ñā mí xoxó ña'a, tsí ntio ña é kunuu mii ñā é kā'an ñá ni Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

36 Simuun ni ñá ntoo ni'i ñā ne, íxnantuku ña Jēsuu.

37 Dā nání'i ña ñá ne, ntáka'an ña:

—Un ntíí ntíí ña'a san ntánantuku ña ntō —ka'an ña.

38 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Xio ñuu é ntoo etsin i'a kí'in o ve. Ikān kík'a'an ntódo ú di, tsí dukuān é vē'xi u —ka'an ña.

39 Dōo íka ña é un ntí'i itsi ñūú Galilea. Kaka'an ntódo ña má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé san un ntíí ntíí ñūú san ne, nakūnu ña é ña vá'ā san.

*Dā ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña kanako'xo kúñu ī
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)*

40 Xée ūun ña'a, ña kanako'xo kúñu ī, mí tuví Jesuu. Kanchiti ña, kaka'an ña:

—Tē ntio nto ne, kuvi ntavá'a nto ko —ka'an ña.

41 Kidáā ne, ntunta'ví ini Jesuu ña. Tñn nta'a ña ñā ne, kaka'an ña:

—Ntio ko. Ntuvá'an —ka'an ña.

42 Ura tsí i ntí'i kui'í san ne, ntuvá'a ña.

43 Nataxnūu Jesuu ñá ne, dōo ka'an ñá ni ñā:

44 —Ñá ku kā'an tsín ni ñā'a nté ō kúvi é ntuvá'an. Kuē'en ve mí tuví dutú san, na kōto nteé ña o ne, dá nakuē'en sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi é ntuntoo

kúñu o, vatā ó kaka'an Muísee é vīin. Dukuan kōo é kūtuni ñá'a tsí ntuvá'an —ka'an Jesús ni ña.

⁴⁵ Ntá tsi ña ntuvá'a sán ne, kué'en ña itsi kán né, ikān éni ntu'u ña kaka'an ñá ni ūn ntí ntí ña'a san nté ó dé Jesuu é ntavá'a ña ña. Dukuān ne, ña ni kúvi xee ditó ka Jesuu nté uun ká ñuu. Da mii tsī e íka ña mí xoxó ña'a. Ntá tsi dóo ki'in itsi ñūu vé'xi ña'a san é nataká nuu ña mí tuví ña é ntio ña kini ña ña.

2

Ntává'a Jesuu úun ña'a, ñá xi'i kúñu ī
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹ Dā kútítin ntuvi ne, nāxee Jesús ñuu é nani Capērnau. Ura tsí i kútuni ñá'a san é tuví ña uun vi'í.

² Ná tē nté kaa ña'a nataká nuu ña; ntē ña ni xee tá'an vi'í san é kuntōo ña má vi'í kán é kīni ña é kaka'an ña.

³ Kidáā ne, xée kīmi ña'a, odo ña uun ña'a, ña xi'í kúñu ī.

⁴ Ná nī kúvi kuīta ntí'xin ña má vi'í mí tuví Jesuu, tsí ña te nté kaa ña'a ntāñī ña. Dukuān ne, kúxēe ña dikī vi'í kan né, nākaán ña un siin dikī vi'í san mí tuví Jesuu. Mí kantíi ne, nákií ña chidō é nuu ña xi'í kúñu ī san iní vi'í kán.

⁵ Dā iní Jesuu tsí ña odō ña xi'í kúñu ī sán ne, nī kué'en iní ña ntákuinti'xe ña ne, kaka'an ñá nī ña nchokuví san:

—É ntōo kuétsi o vē, da! —ka'an ña.

⁶ Íó mastrú lei Xúva kō é ntoo ña ne, ntádē kuení ña:

⁷ “¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú ña sá'a? ¿Ña kaíko ñu'u ntu ña Xuva kō? Tsí xoxó ña'a ñuxiví sa é kúvi

nakate ña kuétsi kō. Da mii tsi Xuva kō é kūvi víí ña”, dé kuení ña.

⁸ Kūtuni Jéssu nté ō ntádē kuení ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui kuān ó ntádē kuení nto?

⁹ ¿Neé ntu e díí ka ña ví'xin kaa é kā'án u ni ña sá'á, te kuinī nto? ¿Ō ka'án ntu u: “É ntōo kuétsi o”, ō ka'án ntu u: “Nakuntítsin, kuni'in chido ō, kunú'ūn nú vi'i o kán”, koo ka'án u?

¹⁰ Ntiō ko é na kūtuni nto tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kivi nakate u kuétsi ntō ñuxiví sa —ka'an Jéssu ni mastrú leí san.

Kidáā ne, kaka'an ñá nī ña xi'i kúñu ī san:

¹¹ —Dívīn é kāka'án u ni ō ne, nakuntítsin, kuni'in chido ō, kunú'ūn nú vi'i o kán —ka'an Jéssu ni ña.

¹² Ura tsí i nakuntítsi ña, náki'i ña chido ñā ne, kúnū'ú ña nú vi'i ña kán. Koó dā kúdu'va ña'a san ne, nánū'u ñá iní ña Xuva kō, ntáka'an ña:

—Váta ūun ito kini o é kuān ó kakuvi, é kāntuvá'a ña'a san —ka'an ña.

Kāna Jesuu Lévíi

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³ Kidáā ne, kué'en xtūku Jesuu diñi míni Galilea. Dōo xee ñá'a san mí tuví ña ne, nakuá'a ña ña'a san.

¹⁴ Kué'ēn ká Jesuu ítsi kán né, ikán nání'i ña uun ña'a, ñá nani Lévíi, i'xá Alfeu. Tuví Levii nú vi'i mí kaido ña diu'un xōo iña ñuú Roma. Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuntíkín ko —ka'an ña.

Nákuntítsí Levii ne, kué'en ña ni Jéssu.

¹⁵ Uun ntuvi ne, tuví Jesuu nú vi'i Lévíi, ntaé'xi ña. Ná te da dīi ña ntaído diu'un xōó san ntoo ña nú mesa, ni ñá iō kuetsí i. Ikán tuví Jesuu ni ña ntíní'i ñā. Tsí ña te da díi ña'a san ntántikin ñá Jesuu.

16 Ntá tsi mastrú lei ni ñá fariseú san ne, ĩní ña tsí ntaé'xí dadĩ Jesuu ni ñá kini ntáa san, nĩ ña ntaído diu'ún san ne, ntáka'an ñá ni ña ntini'i Jēsuu:

—¿Nté kui ntaé'xí dadĩ ntu mastru ntó nĩ ña kini ntáa san, nĩ ña ntaído diu'ún san? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

17 Tēkú Jesuu é ntáka'an ñá ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ñā'a é vā'á o ni ĩ ne, ñá vādá ntio ña medíkū; tsí ña nchokuví tsi san é ntio ña medíkū. Xu'u é vēxkúvi ú ñatĩ ne, ñá tē ña é vā'á san kanantukū u, tsí ñá iō kuetsí i san —ka'an Jēsuu.

Kaka'an Jēsuu iña é kuān xkoó ini ña é kuntoo ixu ñā

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

18 Ña ntini'i Juaan ni ñá ntini'i ña fariseú san ne, dukuān xkoó ini ña é kuntoo ixu ñā. Xée ñā'a san, ntátsixe'e ña Jēsuu:

—¿Nté kui ña kuan xkoó ini ntú ña ntini'i ntó é kuntoo ixu ña vatá ó de ña ntini'i Juaan ni ñá ntini'i ña fariseú san? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

19 Jesuú ne, kaka'an ñā:

—¿Vá kuví ntu kuntoo ixu ñā'a, ña ntóo viko mí katánta'a ñā'a, te tuví dukuan ñatĩ, ña tánta'a san? Ñá'ā, tsí ka'xí ntĩ'i ñā.

20 Ntá tsi tē xee úra i é ntaka ña tánta'a sán ne, kidáā né, ió ntuvi é kuntoo ixu ñā.

21 Ñá tē doo xée san naxntéé nuu o doo tsude, tsí doo xée sán ne, kanatixi tē ntóo. Kidáā ne, ntátsin ntĩ'i ne, díí díí ka kini koo kuví.

22 Tē xnuu vā'a o ntute tinti'o xee iní ñā sán ne, ñá te ñā ata kū'un, tsí ntata té kukāve. Uun ito tsi kunaá ntute tinti'o san ni ñā ĩ sán di. Tsí ntute tinti'o xee san ne, kantio é kū'un iní ñā xē —ka'an Jēsuu, kánañē'e ñá ñā.

Ntákatsin ña ntini'i Jēsuu xóko trigu ntúvi dá iō dá'na

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Ntúvi dá iō dá'na ne, kué'en Jēsuu ni ña ntini'i ñā, itā nti'xin ña mí kaa trigú san. Ña ntini'i Jēsuú ne, kátsin ña xoko trigu é kā'xí ña.

²⁴ Iní ña fariseú san é kuān ó de ña ne, ntáka'an ña:

—¿Nté kui ntákatsin ntu ña xoko trigú san? Ná vā'á ō é kada tsiñu o ntūvi dá iō dá'na, tsi dóo xii kaa é kuān koo vii o —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi kaka'an Jēsuu:

—¿Ña ini ntú nto nté ō dé uvata ko Dāvii da taan núu ña ni ña ntini'i ñā da kákin ña?

²⁶ Tsí kí'ví ña iní vi'i Xuva kō kidāā dá tuví dutu ñā odo nūu, ñā nani Abiata. Davíi ne, íkan ña tāñú'u kuíko san é kā'xi ñā ni ña ntini'i ña, kuān te dóo xii kaa, tsí da mii tsí dutú san é kūvi ka'xí ña tañú'ū e kúviko san —ka'an ña.

²⁷ Kaka'an Jēsuu ni ñā fariseú san:

—Tsí Xuva kō ne, ñā te nī de kú'vē ñā ña'a vata koo é na kāda ka'nu ña ntúvi dá iō dá'na, tsí dē kú'vē ñā ntúvi dá iō dá'na vata koo é na kūntoo da'na ña'a san.

²⁸ Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kúvi kā'án u nee iña é vā'a é vīi o ntúvi dá iō dá'na —ka'an Jēsuu.

3

Ntavá'a Jesuu úun ña'a, ña kádun nta'a i

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Kué'en xtūku Jesuu má vi'i mi ntánataká nuu ña Israee. Ikān tuví uun ña'a, ña e kádun nta'a i.

² Ntâñí ña'a má vi'i san, ntaíto díto ña te ntāvá'a Jesuu ña kádun nta'a i ntuvi dá iō dá'na. Tsi ntántukū nuu iní ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu.

³ Kaka'an Jéssu ni ña kádun nta'a i san:

—Kuntĩtsín mé'ñū ña'a san —ka'an ña.

⁴ Kidáā né, tsixe'e Jéssu ñá nguĩ san:

—¿Nee iñá ntu é dií ka vá'ā o é vīi o ntuvi dá iō dá'na, te kuinī nto: é vīi o é vā'á ne, ō é kīni kaa? ¿É ntavá'a o ña'a ne, ō é nakunaa o ña? —ka'an ñá, tsixe'e ña ñā.

Koó dā diin diin sa intóo ña'a san.

⁵ Dā íto Jesuu ñá'a san ne, dōó dutsi kuíni ña ne, dōo u'vi kakúvi ña é kuān nte ká'xi nima ñá'a san. Kidáā ne, kaka'an ñá ni ña kádun nta'a i san:

—Nakāan ntá'a o —ka'an ña.

Nákāa ñá nta'a ña ne, ura dú'va tsi i ntuvá'a.

⁶ Kidáā né, ntāka ña fariseú san, kue'en ñá, kūnatiín ña ni ña ntini'i Hēródē nté koo ka'ní ña Jesuu.

Ñá tē nté kaa ña'a nataká nuu ña diñi míni kān

⁷ Kué'en Jéssu ni ña ntini'i ña diñi míni Galilea. Ñá te da dī ña ñuú Galilea ntántĩkin ñá Jesuu.

⁸ Dōó ki'in itsi vē'xí ña'a san é kiní ñá Jesuu da téku ña nee ntí'i ntí'i nuu i é kade ña. Dōó titín ña'a ntáka ña ñuú Judea, Jerusáleen, Idúmeá, ni ñūu é ntoo xio diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaán ne, xée ñā é kīni ña é kākā'an ña. Vé'xi ñā nte ñuú Tiru ni Síduun.

⁹ Kaka'an Jéssu ni ña ntini'i ñā é na kutúvi tu've tsi úun tun ntōo é kunūu ña vata koo é ña ta'u núu ña mé'ñū ña'a san.

¹⁰ Ná te da dī ñá nchokuví san ntavá'a ña ña. Dukuān ne, un tsi ntáti'vi nuu ta'an ña é ntio ña tiin nta'a ña Jéssu.

11 Dā íni é ña vá'ā san Jésuú ne, nákuñchitī nú xe'e ña. Dōó ntiī kachu'u ntáa, kaka'an:

—Divīn é I'xá mii Xuva ko ō —ka'an.

12 —Ñá ku kuān xkoó ka'an xoó ña'a u mé'ñū ña'a san —ka'an Jésuu.

*Dā nakaxnúu Jesuu uxuvi ñá'a pustru ña
(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)*

13 Kidáā ne, kúxēe Jesuu rkí uku kán ne, kāna ña xoó ña'a e ntío ña. Ne, xée ñā mí tuvī Jesuu.

14 Kidáā ne, nákuñnuu Jesuu uxuvi ñá'a, ña é kuntini'i ña. Taxnúu Jesuu ña é na kī'in ña, kík'a'an ña tú'un Xuva kō.

15 Xé'e Jēsuu ítsi é kūvi ntavá'a ña ña ntánchokuví san nī é nakūnu ña é ña vá'ā san.

16 Uxúvi ña'a ña sá'a, ña é nakaxnúu Jesuu: Simuun, é kāka'an Jésuu é Pedru kunáni ña;

17 Santiau, i'xá Zebedeú, ni enī ña, ñá nanī Juaan, ntuvi ña é xntántēe Jesuu ña é Boanege ña, é kāni tú'un I'xa É Kākatsin, tsí dóo dutsi ini ña;

18 Andree, Félipe, Bartulúmee, Máteu, Túmaa, Sántiau, i'xá Alfeu, Tádeu, tuku Símuun;

19 ni Júda Scarīote, ña é diko Jésuu.

*Ntáka'an ñá'a san tsí nuu é ña vá'ā nima Jésuu
(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)*

Rkontúvi ne, xée Jēsuu nú vi'ī ña'a ne, kúkī'ví ñā má vi'ī kán.

20 Ntá tsí dóo titín ña'a xee ntikin ñá ña, é ntē ña ni kuné'e ka'xí ña.

21 Kūtuni ñávi'i Jēsuu é kuān ó kanto'o ña ne, xée ñā é nākuntéka ña ña, tsí kakuluku Jēsuu, kuíni ña.

22 Mastrú lei, ña vé'xi ñuú Jerusaleén ne, ntáka'an ña:

—Ñatĩĩ sa'á ne, nteé kimi ña iña é ña vá'ā é nani Belsēbuu. Dukuān é kakuvi kanakūnu ña é ña vá'ā san —ka'an ña.

²³ Kidáā né, kāna Jesuú mastrú leí san ne, náñē'e ñá ña, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté ntu koo vii tó'ō e ña vá'ā san é nakuīta é ñā vá'a ni'i ī?

²⁴ Tē ntánāa míi ña ñuu i sán ne, ntánakunaá ña ñúú ña.

²⁵ Tē ntánāa míi ña'a sán nī ñavi'i ña ne, ntánakūnaá ña ñavi'i ña.

²⁶ Te miī tó'ō e ña vá'ā san naa núu miī ne, ¿nté ntu koo kutíi i? Tsí kanakunaa miī tsi kúñu ī.

²⁷ Nté uun xoxo kuvi kí'vi i iní vi'i ña dóo ntii iní í san é kí'i dú'u iña ñá tē ña di'na kí'ní ña ña dóo ntii iní í san. Kidáā ne, kuvi kí'i dú'u ña é un ntí'i iña ña.

²⁸ Nuú é ntaā i é kaka'an u ni ntō tsí kuvi víi Xuva ko nākate ña un ntíi ntíi kuétsi é ío iña ña'a, nī é ntáka'an kíni ña.

²⁹ Ntá tsi ña kada ka'nú ini Xuva ko ni ñā'a te ntáka'an kíni ña iña Espíritū Sántū san. Koo kuétsi ña ntii dañu ntūvi —ka'an ña.

³⁰ Du'vā ó kaka'an Jésuu, tsí ntáka'an ñá'a san é nuu é ña vá'ā nima ña.

Dí'i Jēsuu ni ení ña

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Kidáā ne, xée dí'i Jēsuu ni ení ña. Ntáñĩ ntée ña ña nu kí'i kān, ntáka'an ñá ni ñā'a san é ncho ka'an ñá ni Jēsuu.

³² Ña ntoo ni'i Jēsú ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Dí'i nto ni ení ntó ne, ntáñĩ ntée ña nto kí'i kān, ntánantuku ña ntō —ka'an ña.

³³ Kidáā ne, kaka'an Jésuu:

—¿Xoó ntu é dí'i ko? ¿Xoó ntu é ení ko? —ka'an ña.

³⁴ Kidáā né, īto Jesuu ñá'a san, ña ntoo diñi ña ne, kaka'an ña:

—Un ntíí ntíí ña sá'á ne, di'í kó ña, ení ko ni tā'an ko.

³⁵ Tsí un ntíí ntíí ña'a, ña e ntáde é ntio Uva kó ne, ñi'vi ñā é ēní ko ña ne, ta'an kó ña; ñi'vi ñā é di'í kó ña di —ka'an Jéssu ni ña.

4

Kantaa Jéssu úun nuu i iña ñá katsoo ntikin

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Ēni ntu'u xtuku Jesuu kánakuā'a ña ña'a san diñi míní san. Ná te da ñi ña'a náta'ká nuu ña. Dukuān ne, kúxēe Jesuu íni tun ntōo é tují nu míní sán ne, itúvi ña. Un ntíí ntíí ña'a sán ne, ntoo ña nú ñuti kan.

² Títín nuu i kaka'an Jéssu é kanakuā'a ña ña'a san iña Xuva ko. Kantaa ña uun nuu i ni ñā'a san, kaka'an ña:

³ —Kiní nto é kākā'án u ni ntō: Uun ña'a ne, kué'en ña, kūtsoó ña ntikin.

⁴ Dá katsōo ña né, ío ntikin san é itsi kan kō'xo. Kidáā ne, xée láā, é'xi ti ntikin san.

⁵ Ío ntikin sán ne, kó'xo ne'u xuú san mí ña kué'e nté'u iō. Uun dá'na tsi kéne xuku i, tsí ña tui kué'e nte'u é kāka xo'o i.

⁶ Dā na'í'ni ne, kādún xo'o ī ne, xí'í, tsí ña tui kué'e nte'u mí kāka xo'o i.

⁷ Ío ntikin sán ne, kó'xō mí kākene xuku íñū. Ntá tsi da kéne xuku íñū mi kéne xuku va'á san ne, távi nūu xuku va'á san ne, xí'í; ña ni kíi kīti i.

⁸ Tuku ntikin sán ne, kó'xo ñu'u vā'a. Kēne xuku í ne, kuka'nu. Oko ú'xi kīti i kíi ti é uun dītsin ī. É tūku ditsin í ne, úni dīkó kīti i kíi ti. É ūun ká ditsin í ne, uun sientu tí kíi ti —ka'an ña.

⁹ Kaka'an ña:

—Xoo é kátekú i ne, na kīni i —ka'an Jéssu.

Nté kui kuan ō ntáda ntaa Jesuu núu i sá'a
(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Dā kunú'u ña'a sán ne, uxuvi ñá ntini'i Jēsuú nī ña intóo ká ne, tsixe'e ña Jēssu nee iñá ntu kani tú'un nuu i é káka'an ña.

¹¹ Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Ntō'ó ne, kata'xi Xuva ko é kūtuni nto nté o kadē kú'vē ña. Ntá tsi ña nguii sán ne, ñá ĩni ña. Dukuān né, da mii kuē'en tsi tú'ūn é ña káñe'e diki ñá'a san kaka'án u ni ña.

¹² Kakuvi vata ō ka'an Ísaia kídaā, tsí kuān te ntaíni ña, ntá tsi ña te ntaíni ntí'xe ña. Ntátekú ña é káka'án u, ntá tsi ña ntáñe'e diki ña. Dukuān ne, ñá natū'vi ña kuétsi ña ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ña —ka'an Jéssu.

¿Nee iñá ntu kani tú'un é káka'an Jéssu iña ñá katsoo ntikin?

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Tsixe'e Jēssu ña:

—¿Ñá nī ñe'e diki ntu nto é káka'án u? ¿Nté koo ki'in diki ntu nto te ká'án ka ú ni ntō kuan?

¹⁴ Tsi ña'a, ña kaka'an tú'un Xuva kō né, vata kaa ña'a, ña katsoo ntikin san, kaa ña.

¹⁵ Iō ñá'a ne, dā téku ña tú'un Xuva kō ne, vata kaa nte'u ítsi san mí ko'xó ntikin san kaá nima ña. Tsi ura tsi i da téku ña tú'un Xuva kō ne, vé'xi tó'ó e ña vá'a san é naki'i tú'ūn san é inúu nima ña.

¹⁶ Iō ñá e dóo diní ña e ntátekú ña tú'un Xuva kō. Divi ña ne, vata kaa kudii nté'u nú xūú san mí ko'xó ntikin san kaa ña.

¹⁷ Ntá tsi ña na'a kakutíi i, tsí ña tuvi kué'e xo'o i. Ña sá'a ne, ña ná'a ntáxnúu ña nima ña é káka'an

Xúva kō. Tē nee iña é nto'lo ña, o tē dóo kini o ntáka'an ñá'a tsí kuinti'xe ña tú'un Xuva kō né, xtuvī mii ña é kuntikin ñá Xuva kō.

¹⁸ Iō ñá e ntátekú ña tú'un Xuva kō ne, vata ntáa nte'u mí kākene xuku íñū mí kō'xó ntikin san ntáa ña.

¹⁹ Ña ni é'nu ntikin san, tsí xuku íñu san tñn nuu ditsin i. Kuan tsī ó kakuvi ni ñá'a sán di. Dōo ntánti'í iní ña nee iñá víi ña. É kukuika ña ñuxiví sa é ntio ña. Ntaéni nta'ví mii ñá kúñu ñá tsí diu'un dóo ntio ña, ne, ntio ña da neé ka nti'í é iō ñuxiví sa. Ña ntákune'e ña é víi ña kuenta tú'un Xuva kō. Dukuān ne, ña ntaé'nu ña.

²⁰ Iō ñá e dóo vá'ā o téku ña tú'un Xuva kō. Divi ñá ne, vata ntáa nte'u va'á san mí kō'xó nuu ntikin san ntáa ña. Tsí ntákuinti'xe ña tú'un Xuva kō ne, ntáde ntaa ña é káka'an Xúva kō. Ió ntuvi vā'á iña ña. Vata ntáa ditsin i mi kí oko u'xi, uni díko, ni ūun sientu kíti i ntáa ña —kuan ō ka'an Jésuu ni ñá ntōo ni'i ñá.

Tū'un iña kantilin
(Lc. 8:16-18)

²¹ Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Te nātuún o kántilín má ví'i kán ne, ¿vá ma etun ntú kan xtuvi o, ō má itó kán? ¿Ñá ntu te xntekú dukún ō vata koo é nāxi'í nuu?

²² Nee iña é víi xú'u o vēvíi ne, kutuni ñá'a sán rkontúvi.

²³ Xoo é ntátekú i ne, na kīni i é káka'án u —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an xtúku ña:

—Kini vá'a nto é kaini nto. Vata tsī o xntéku kú've ntó ne, dadíi tsi kú've i ni'i ntó ne, ntekú ka ni'i ntó di.

²⁵ Tsi ña'a, ña é io iña í ne, dií ka kue'e ní'i ña, ntá tsi ña'a, ña é ña tuvi iña í ne, kunaá ntí'i iña ña — ka'an Jéssu ni ñá ntoo ni'i ñā.

Kuenta iña ntikin é kae'nu

²⁶ Kaka'an xtúku Jessu:

—Mí kadē kû'vé Xuva kō né, vata kaa uun ña'a, ña katsoo ntikin matú i.

²⁷ Ña sá'á ne, kakidi ñá niñú a ne, dá kanākuntítsi ña ntuvi ā. Tē ita ntí'xin ntuvi ne, kene ntikin san, dá kēne xuku i. Ntē ñá ini ña nté ō kúvi kéne,

²⁸ tsi nte'ú san kade miī é kēne ntikin san. Di'na tsi xuku i kakéne ne, dá ntíka íta i. Kidáā ne, kakii kití i.

²⁹ Tē í'xe ti ne, tiin ña ti, tsi xee ntúvi ī —ka'an Jéssu.

Kuenta iña ntikin kúli
(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Kaka'an Jéssu:

—¿Nee iñá ntu é ntudadii vatā o mí kadē kû'vé Xuva kō? ¿Ō neé ntu kuvi ntada dadii o ni ī?

³¹ Mí kadē kû'vé Xuva kō ne, vata kaa uun ntikin kuli kaa. Ntikin kulí san ne, dií ka kuetsī é da nēé ka ntikin é kû'xí ō.

³² Ntá tsi tē kantú'xi ne, kae'nu da nte dií ka dukun é da nēé ka tuku xuku. Lāá san ne, katsodo ti táka tí nta'a i mí vēti, tsi dóo na'nu xuku ī —ka'an Jéssu ni ñá'a san.

Mí idiá'vi nuu i é kāntaa Jessu
(Mt. 13:34-35)

³³ Núu ī é vāta kaa sá'a kantaa Jessu dá kanakuā'a ña ña'a san un tsi da nte mí'í kī'in diki ña.

³⁴ Da mii kuē'en tsí nuu i sá'a kantaa ña ni ñā. Ntá tsi dá ntoo mii ña ni ña ntini'i ñā ne, xé'e ñā é kūtuni ña nee ntí'i ntí'i kani tú'un é kākā'an ña.

Dā natú'u Jesuu tátsin ni ntúté san

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Dā kuáa ntuvi tsikán ne, kaka'an Jesuu ni ña ntini'i ñā:

—Kuíta nti'xin o ūun xo diñi ntute san ve —ka'an ñá ni ñā.

³⁶ Kidáā né, ña ntini'i Jēsuu tsóo mii ña ūn ntí' nti' ñā'a san, dá kūxée ña iní tun ntōo mí nuu Jesuu. Títín ñā'a kūxée ña tuku tun ntōo é kí'in ñá ni Jēsuu.

³⁷ Kidáā ne, iñi ntú'u ínu tátsín ō ne, uun ito tsi kukí'vi ntúte iní tun ntōó san un tsi da nte tsítu ntute.

³⁸ Jesuú ne, kakidi ña ata tún ntōó san, xi'i téu ña doo díki. Nantóto ña ntini'i Jēsuu ña, ntáka'an ñá ni ñā:

—¡Mastrû! ¿Ñā ntu te káde nto kuenta é dóko sa téni ō? —ka'an ñá ntini'i ñā.

³⁹ Kidáā ne, nákuntísi Jesuu, dá kakā'an ñá ni tátsin ni ntuté san:

—¡Nakunúun kadin! ¡Diin diin tsi kutúvin! —ka'an ña.

Xíō kadin tatsin ni ntuté san.

⁴⁰ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña ntini'i ñā:

—¿Nté kui ntaú'vī ntú nto? ¿Ña ntákuinti'xe ntu nto tsi dóo ka'nu Xuva kō? —ka'an ña.

⁴¹ Dā kúdu'va ña ntini'i ñā ne, ntánatín mii ñā:

—¿Nēe ñá'a ntu ña sá'a é un tsi nte tatsin ni ntuté san ntáde ntaa é kākā'an ña? —ka'an ñá ntini'i ñā.

5

Ña ñuú Gadara, ñá ñu'u é ña vá'ā nima i
(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

¹ Xée ña ūun xo diñi mínī san, nté ñūu é nani Gādara.

² Dā ntíi Jesuu tún ntōó san ne, xée ētsín uun ñatīi, ña é ñu'u é ña vá'ā nima i. Kapusantú kán vé'xi ñatīi san,

³ tsí ikān nuu ña mí ntoo ñaña ñā'a san. Xōxó kuvi xnū'ni í ña, nté kadena.

⁴ Ki'in itō xnū'ni ñā kadena dí'in ña ni ntā'a ña, ntá tsi uun ito tsi kátsin tu'un ña kadená san. Nté uun xoxo ni kuvi vii i ni ñā.

⁵ Nté ntūvi nte níñu kaika ña má kū'u kán, nī nú ñaña sán di; ñá te xkūtíkadín ña. Un vá'a tsi kakachu'u ntāa ña, kaxé'e ña xuú san kúñu ñā.

⁶ Ikā ká ve'xí Jesuú ne, koó da kainu ñatīi san kue'en ña, kukunchíti ña nuu ña.

⁷ Dōó ntii kaka'an:

—¿Nté kui kanatekū du'xen ntu ntó ntí, Jesuu, I'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán? Natekū ntó Xuva kō tsí ña ku nakutsu'un ntó ntí —ka'an é ña vá'ā san é ñu'u nima ñatīi san.

⁸ Tsí kaka'an Jēsuu ni é ña vá'ā san:

—¿Ntiin nima ñá sā'a, é ña vá'ā! —ka'an ña.

⁹ Tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Nté ntu nanin? —ka'an ña.

—Ligiuun naní ntí, tsí ña te da dií ntí —ka'an é ña vá'ā san é ñu'u nima ña.

¹⁰ Íkan dá xe'e nta'a Jesuu:

—Vii nto da xe'e, ñá ku nakunū ntó ntí é kī'in ntí xio ñuu —ka'an é ña vá'ā san.

¹¹ Ikan tsi ētsin ne, ñá te da dīi kútsin ñu'u ti, ntaé'xi ti má kū'u kan.

¹² Kidāā ne, íkan é ña vá'ā san da xe'e nta'a Jesuu:

—Ta'xi nto na kū'un ntí nima kútsín san —ka'an é ña vá'ā san.

13 Kaka'an Jéssu tsí kuvi. Kidáā né, ntīi é ña vá'ā san nima ñátí san ne, kué'en, kūku'un nima kútsín san. Ñá te da ūvi míil kútsín san ne, ĩnu ti un ntíí ntíí tí, kue'en tí rki de've kán ne, íkan tsí éte nuu tí kúñu tí ini mínī san, ne, uun ito tsi téni ntí'í tí.

14 Ña ntáde kuenta kútsín san ne, koó dā ntaínu ña kunú'u ña, kantaa ña ni ñā'a san ítsi kan nī má ñūu kan nté ō kúvi ni kútsin ña. Ña'a sán ne, kué'en ña, ūn ntíí ntíí ñá, kúkoto ditó ña nté ō kúvi.

15 Xée ñā'a san mí ntitsí Jesuú ne, ĩní ña ñatí san, ña é dī'na ñu'u é ña vá'ā san nima i. Vevíí ne, diin diin sá tuví ña. É nakunūu ña du'nu ña, tsí é ntūvá'a ña. Ña xee san ne, dōo u'ví ña.

16 Ña'a, ña ini nté ō kúvi ne, ntáka'an ñá nī ña ñuú ña nté ō kúvi nī ña lukú san, nté ō kúvi ni kútsín san da téni tí.

17 Ña ñuu i sán ne, ntáka'an ñá ni Jēssu é na ntāka ña ñuú ña.

18 Dā nakunūu xtuku Jesuu tún ntōó san ne, ñatíí, ña é ñū'u é ña vá'ā nima í ne, íkan ñā é kī'in ñá ni Jēssu.

19 Ntá tsi ña ni ntío Jesuu é kuntēka ña ña. Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kūnú'ūn nú ví'i o kán. Ká'an nī ñavi'i o nté ō dé Tó'o o ní ō. Ká'ān nté ō ntúnta'ví ini ña o —ka'an ña.

20 Kidáā ne, kúnū'ú ña nú ví'i ña kán, da ntāa ña ni ūn ntíí ntíí ña ntoo ñuú Decapuli nté ō dé Jesuu ni ña. Ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña.

*Diókó Jairu ni ñádí'í, ña tñn nta'a dōo Jéssu
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)*

21 Nákunūu xtuku Jesuu tún ntōó san, kué'en ña, nāxee ña tuku diñi mínī san. Ñá tē nté kaa ña'a nátaká nuu ña mí xee Jéssu díñi mínī san.

22 Ikan vē'xí uun ña'a, ña nteé nta'a i xi'i úkūn ña Israeé san, ñá nanī Jairu. Dā íni ña Jesuú ne, ínchiti ña nūu ñá ne,

23 kaka'an ña:

—Dóko sā kúvi i'xá ko. Ki'xi nto, tñn nta'a ntō í, na kūtíi ntuvá'a —ka'an ña.

24 Kidáā ne, ku'éen Jēsuu ni ña. Nǎ te da dīi ña'a ku'éen ñá ñi. Dōo tá'u nūu Jesuu mé'ñū ña'a san.

25 Vé'xi uun ña'a ñadī'í, ña nchokuví san, mé'ñū ña'a sán ñi. É uxuvi kuíā e nteé kīmi ña ku'íi é kaeti niñi ña.

26 Nǎ te da dīi nta'a medíku ñe'e ñá ne, dōo ntó'o ña. Uun ito tsi nantī'i ñá diu'un ñá ne, ntē dúkuan ña ni ntuvá'a ña; dā dīi dīi ka kúka'vī ña.

27 Dā téku ña é kántavá'a Jesuu ñá'a sán ne, ku'éen ñā, nuu ta'án ña mé'ñū un ntíí ntíí ña'a san ata Jēsuu, da tñn nta'a ña dōo Jēsuu,

28 tsí dé kuení mii ña te da mii tsí é tñn nta'a ña dōo Jēsuú ne, ntuvá'a ña, kuíní ña.

29 Kidáā ne, ura tsí i tu'u é kaeti niñi ña. Kūtuni ña tsí é ntuvá'a ña.

30 Jesuú ne, kūtuni ña tsí kivi idé ña ntavá'a ña ña nchokuví san. Xkokōto ña mé'ñū ña'a sán ne, dā tsíxe'e ñā:

—¿Xoó ntu tñn nta'a i dōó ko? —ka'an ña.

31 Ntá tsi ña ntīni'i ñā ne, ntáka'an ña:

—Dōó kata'u nūu nto, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñī ña. ¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto tē xoo tñn nta'a i ntō? —ka'an ña.

32 Ntá tsi Jesuú ne, kaito ña ña'a san, kánantuku ñā xoo ñá'a ña tñn nta'a ñā.

33 Kidáā ne, vé'xi ñadī'í san, tsí ini ña tsí ntuvá'a ña ne, ínchiti ña nūu Jēsuu. Koó dā kaní'i ña é kau'vī ña. Kaka'an ntáa ña tsí ñi ñā e tñn nta'a ña ñā.

34 Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—É ntūvá'an ve, tsí kuínti'xe o. Vā vá'a tsi kunú'un, tsí é ntūvá'an kue'en ve —ka'an Jéssu ni ña.

³⁵ Nii dukuan kākā'an Jéssu ni ñadi'í san ne, xée ñā'a, ña vé'xī nte nú vi'í Jairu, ña é nchokuvi dióko ī. Ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—E xí'i dióko ntō. ¿Nté kui kanatekū du'xén ka ntú nto Mastrú san? —ka'an ña.

³⁶ Ña ni íde Jessu kuénta é ntáka'an ñá'a san, ntá tsi kaka'an ñá ni uva ī'xá san:

—Ñá ku u'vī ntó; kuínti'xe nto Xuva kō —ka'an ña.

³⁷ Ñá ni xē'é Jessu itsi é kī'ví ña'a san ni ña; mii tsī Pedru ni Sántiau ní Juan, ení Santiaú san.

³⁸ Dā xee Jéssu ni ña nú vi'í ña nteé nta'a i xī'i úkūn sán ne, dōo dito ntaéku ña'a san é ntaéku nteé ña diókō Jairu.

³⁹ Kidáā ne, kúkī'ví Jessu má vi'í kán ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—¿Nté kuān nte dú'xen eku ntu ntō? Tsí i'xá san ne, ñá te ni xī'i, tsí kūdii kakídi —ka'an ña.

⁴⁰ Ntá tsi ña'a sán ne, da ntáxkuntée ña é kākā'an Jéssu, tsí ini ña tsí e xí'i kue'en i'xá san. Ntá tsi kíñu'u Jessu un ntíí ntíí ña'a san nu kí'i kán. Da mii tsi di'í ī'xá san ni uva i, nī ntuni ñá'a ña ntini'i ña kúkī'ví ni'i ñā mí tuví i'xá san.

⁴¹ Dā karkáa Jessu ntá'a i ne, kaka'an ñá ni ī:

—Talita, kumi (é káni tú'un: Nākuntítsin, la!) —ka'an ña.

⁴² Kidáā ne, nākuntítsi i'xá san ne, nakaka, tsí é uxuvi kuíā i. Koó dā kúdu'va ña'a san.

⁴³ Jessu ne, kaka'an ñá ni uva ī'xá san é ña ku ka'án ña ni ñā'a san nté ō kúvi ntóto a dióko ñā. Kaka'an ñá ni di'í ī é na kuē'é ña é kā'xi.

6

*Dá kúnú'u Jesuu ñuú Nazaree**(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)*

¹ Ntáka Jesuu ñuú mí tuví ña ne, dá kúnú'u ña ñuú mii ña ni ña ntɪni'i ñā.

² Dā xee ntúvi dá iō dá'na ne, eni ntu'u Jēsuu kánaakuā'a ña ña Israeé san má vi'í mi ntánataká nuu ña. Ña ntáteku í ne, koó dā kúdu'va ña, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu nakuā'a i ñá sa'a é kuān ó kaka'an ña? ¿Mí'í ntu vē'xi e dóo ki'in inī ña, é kakuvi kade ña un ntí'í nūu i e dóo na'nu?

³ ¿Vá ñā te ðivi ntu ña kade vá'a utun, i'xá Mariā? Ini o ení ña, Santiau, Jósee, Júda, ni Sīmuun. Vata te í'a ntoo ta'an ña ñuú kō ði —ka'an ña.

Dukuān ne, ñá ni kuintí'xe ña Jesuu.

⁴ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Da mí'í ká ñuú ne, ntaíko ñu'u ñā'a san ña kaka'án naa Xuva ko. Ntá tsi ña ñuú mii ñā ne, ñá ini iko ñu'u ña ña —ka'an Jēsuu.

⁵ Ikān ne, ña ni kúvi viī ña nté uun nuu i e dóo ka'nu. Nte'vi tsi ña nchokuví san tɪn nta'a ña ñā ne, ntavá'a ña ña.

⁶ Koó dā kúdu'va Jesuu é xoxo ni kuintí'xe i ña. Kidāā ne, e tuku e túku ñuú kue'en ña, kunañé'e ñá ña'a san tú'un Xuva kō.

Dā táxnuu Jesuu ña ntini'i ñā é kika'an ntódo ña tú'un Xuva kō

(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ Kidāā né, kāna Jesuu uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā ne, uvi uvi ñá'a ña táxnūu ña ña. Xé'e ñā é kúvi vií ña nakūnu ña é ña vá'ā san.

⁸ Kaka'an Jēsuu é ña te neé kuido ña é ntio ña itsi kán. Ntē ña kuido ña é kā'xí ña; nté diu'ún ña kuido ña; da mii tsi tatun ñā é kítuun ña.

⁹ Kuvi ki'i ña nti'xen ña, ntá tsi ña kuido ña dú'nu ña é nadama ña.

¹⁰ Kaka'an Jesús ni ña:

—Tē xee ntó uun vi'i ne, ikan tsi kuntōo nto da nté ntāka nto ñuú san.

¹¹ Tē ña ta'xi ña vi'i ña é kuntōo nto, o tē ña ntío ña kini ña é ntáka'an ntó ne, nakidi ntō nti'xen nto nte'u ñuú san ne, dá ntāka ntó ikān. Kuan kōo kutuni ñá'a san tsi íō kuetsí ña —ka'an ña.

¹² Kidáā ne, kué'en ña, kūka'an ntódo ña ni ūn ntíí ntíí ña'a, na nātivi iní ña kuétsi ñā né, na kuinti'xe ña Xuva kō.

¹³ Dōó titin é ña vá'ā é ñū'u nima ñá'a san nakunu ña. Nákuksi nūu ña asete ñá nchokuví san ne, ntuvá'a ña.

Dā xi'í Juaan Bautista

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Kūtuní rei Heródē nté ō dé Jesuu, tsí ntáka'an un ntíí ntíí ña'a san. Iō ñá ntáka'an ña:

—Á tē e ntóto Juaan Bautista. Dukuān né, dōo íō ña é kūvi vií ña nuu i e dōo na'nu —ka'an ña.

¹⁵ Iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'á ne, á tē ña é ka'án naa Xuva ko kídaā, ñá nani Êlia —ka'an ñá'a san.

Tuku ña'a ne, ntáka'an ña:

—Kuan kāa ntí'xe ña, vata kaa ña ka'án naa Xuva ko kídaā —ka'an ña.

¹⁶ Ntá tsi dā téku Heróde nūu i sá'a ne, kaka'an ña:

—Divi ñā é Juaan, é naki'i tū'ún u dukun ña. Á tē ntóto ña —ka'an ña.

¹⁷ Tsí mii Hēródē táxnūu ña é tūn ña Juaán san. Xnuu kutu ña ñā viutun kuenta iña ñádí'i ení ña, tsi Heródē sán ne, naki'i ña ñadí'í ení ña, ña nani Fēlipe, é kūvi tún ñadí'í ña.

18 Tsí kaka'an Juaan ni Heródē san tsi dóo xii kaa é naki'i ña ñadĩ'í ení ña.

19 Tá'nu dī'í, tá'nu nani Herōdiá ne, dōó dutsi kuíni tún nī Juaán san ne, ncho ka'ní tun ña, ntá tsi ña ni kuvi,

20 tsí Heródē ne, ú'vī ñá Juaan, tsí ini ña tsi dóo va'á ña'a ña ne, kade ntaa ña un ntĩ'í é ntio Xuva ko. Dōo diní ña da téku ña é kākā'an Juaán san, ntá tsi un tsi kúdana iní ña nté koo vií ña é kākā'an ña.

21 Ntá tsi xee ntúvi e ntúku nuu ini Herodia nté koo vií ña nī Juaán san. Tsí da táva Heródē viko ña ntuvi da káku ña ne, xée ūn ntĩ'í ntĩ'í ña tsiñu i ñuú san, nī tó'ō sntadún san, ni ñā'a, ña ntoo na'nu ñuú Galilea, é kā'xi ñá ni ñā.

22 Kidáā ne, xéē dióko Herōdiá san mí kakuvi viko sán ne, ite'e tun. Dōo inténi Heródē né, dōo inténi ña xéé san di da íte'e tun. Kidáā ne, kaka'an Heródē sán nī tun:

—Kákān kó nee iña é ntio o ne, dá tā'xi ú o.

23 Xé'e ña xu'u ña, kaka'an ña: Kuān te dava ñu'u mí kadē kú'vé u kákan ne, ta'xi u —ka'án rei Heródē san.

24 Ntīi tún ne, kútsixe'e tún di'í tun:

—¿Nee iña é vā'á kakán u? —ka'an tún, tsixe'e tun.

—Kákan dīkí Juaan Bautista —ka'an tá'nu di'í tun.

25 Kaxkainu tún kue'en tun mí tuví rei Heródē ne, kaka'án tun:

—Nchio ko é tā'xi nto vevíi tsi dīkí Juaan Bautista; kunūu iní tichi'i —ka'án tun.

26 Dōo kúnta'xa iní rei Heródē san, tsí e xe'é ña xu'u ña nuu un ntĩ'í ntĩ'í ña ntoo viko san. Ña ni kúvī ká nativi iní ña.

27 Ura tsí i táxnūu ña sntadún san é nā kíkí'í ña dīkí Juaan.

28 Kué'ēn sntadún san ne, ē'nte tú'un ña dikí Juaán ne, dā xee ni'i ña, nuu iní títí'í san. Xé'e ña tā'nú dī'í san, da nakué'e tún dī'í tun.

29 Dā kútuní ña ntini'i Juaán san ne, kūnakí'i ña kúñu ñā, dá kūku'xí ña.

*Dā xe'é Jesuu é kā'xi u'un míl ña'a
(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)*

30 Rkontúví ne, nāxeé ña ntini'i Jēsuu é i'xka'an ntódo ña ni ñā'a sán ne, ntaa ña ni Jēsuu ún ntí'í é idé ña, é nakua'a ña ñā'á san dī.

31 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ni'í nto, kí'in ō, kíkūntóo da'na ō mí xoxó ña'a —ka'an ña.

Tsi dóo ntánaxee ñā'a; ntē ñā ntákune'é ña é kā'xí ña.

32 Nakú'un ña tun ntōó san ne, dá kuē'en ña mí xoxó ña'a.

33 Ntá tsi dóo títín ña'a san íni ña ña dá kuē'en ñā ne, nakíní ña xoó ña'a ña. Kíi ntí'í ntí'í ña ñuú i san, kué'en ña. Koó dā ntaínu ña kue'en ña mí kuē'en Jēsuu ni ña ntini'i ñā ne, dí'na ña'a sán xee ña é dīvi ñā.

34 Dā xee tún ntōo é nuu Jesuu dí'ni ntute kán né, íni ña tsí ña te nté kaa ña'a xee ña. Ntūnta'ví ini Jesuu ña, tsí ntántétu ña'a san xoo é kā'an í ni ñā iña Xuva ko, vata tsí ó ntántétu a le'ntú san xoo é kí'in ni'i i tí é kīka'xí tí tē xoxó tó'o tī. Kidāā ne, ñā te da dīi núu ī é nāñé'e Jesuu ña.

35 Dā kuāā ne, xée etsin ña ntini'i Jēsuu, ntáka'an ñā nī ñā:

—É dōo kuāa ne, xoxó ntoo i i'a.

36 Nataxnūu nto ña'a sán, nā kíkuiín ña é kā'xí ña. Na kí'in ñā rantsú san, o na kí'in ñā xio ñuu, kintúku ñā é kā'xí ña —ka'an ña.

37 Ntá tsi Jesuu kaká'an ña:

—Divi nto kuē'é nto é kā'xí ña'a san —ka'an ña.
 —¿Mí'i ntū? Kuān te kíkuiín ntí uvi sientu a'ví tañú'ū ne, ¿mí'i ntu xēe tá'an é kā'xí un ntíí ntíí ña'a san? —ka'an ñá ntini'i ñā.

³⁸ Kidáā né, kaka'an Jésuu ni ña:

—Kūkoto nto: ¿títīn ntú tañú'u odo nto? —ka'an ña.

Íxkóto ñā ne, da ntáka'an ña:

—Ú'un tsī tañú'u ni ūvi tsákā san ió ti —ka'an ña.

³⁹ Kidáā ne, kaka'an Jésuu é na kuntōo ña'a san nú ité san é xio xío kuntōo ña:

⁴⁰ kuenta úvi díko u'xi ña, kuenta siéntu ñá di.

⁴¹ Kidáā né, kí'i Jesuu é ū'un tañú'ū sán nī ntuvi tsákā san. Da ntáni'i ña nuu ña e dukún kán ne, naku'é e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kidáā né, kátsin dava ña,

⁴² dā xe'é ña é'xi nta'a un ntíí ntíí ña'a san.

⁴³ Dā kúvī é'xi ña'a sán ne, natáka ña ntini'i ña ta'vī tañú'u nī tsákā san é ntoó ka. Uxúvi xiká ka tsítū é ntoo.

⁴⁴ U'un míl ñatí san é'xi ña.

Dā íka Jesuu nú ntūte

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Kidáā ne, kaka'an Jésuu ni ña ntini'i ñā:

—Kue'ēn ntó, kūnaku'ún nto iní tun ntōó san ne, kue'ēn ntó uun xo diñi ntute san mí tuví ñuú Betsaida. Nii dukuan na kā'án u ni ñā'a san é na ntáka ña —ka'an ña.

⁴⁶ Dā nátaxnū ña ña'a sán ne, ku'é en ñā má kū'u kán, kūka'an ntá'ví ña ni Xuva kō.

⁴⁷ Dā kúneé ne, nuu tun ntōó san mé'ñū ntute san. Jesuú ne, ítuvī mii ñá ñu'u kan.

⁴⁸ Íní ña tsi dóo ntánto'o ña ntini'i ñā, ntánakaka ña tun ntōó san, tsi dóo kainu tatsin. Dā dokó sa tuví ne, xée Jésuu mí ñū'u ña mé'ñū ntute san. Ntitsí

Jesuu nú ntūte san, kaíka ña, vata tsi tē ncho kuido ntúu ña ña,

⁴⁹ ntá tsi dā íni ña ntini'i ña ñā, ñá ñu'u tun ntóo san, é kaika ña nú ntūte sán ne, dōo u'ví ña, tsí ntixi, kuiní ña. Un ntii tsí ntáchu'u ntáa ña,

⁵⁰ tsi íni ntí'i ña ña ne, ú'vī kue'en ña. Ntá tsi ura tsí i kaka'an Jēsuu ni ña:

—¡Na kōo ntii nto! Ñá ku u'vī nto, tsí xu'u —ka'an ña.

⁵¹ Kidáā ne, kúxēe ña iní tun ntōo mí ñū'u ña ne, ura tsí i xío kadin tatsín san. Koó dā kúdu'va ña ntini'i ñā é kuān o idé ña.

⁵² Tsí ña ní ñe'e diki ñá ntini'i ñā san nté o kúvi da kátsin dava Jesuu tañú'ū san da é'xi un ntíí ntíí ña'a san. Tsí vata kutúni ña xoó ña'a é Jēsuu.

*Ntavá'a Jesuu ñá nchokuvi, ña ñuú Genesaree
(Mt. 14:34-36)*

⁵³ Dā kúvi ita ntí'xin ña mínī sán ne, xée ña ñūu é nani Genesāree. Ikān né, kī'ní ña tun ntóo san diñi ntute san.

⁵⁴ Ura tsí i da ntíi ña iní tun ntóo san ne, kūtuni ñá'a san tsí divi Jēsuu.

⁵⁵ Koó dā ntaínu ña, kue'en ña kanii ñuú tsikan, kūkuidó ña ña nchokuví san. Chidō san tsódo ña ñā ne, kue'en ní'i ña ña dā mí'í ka é kaka'an ñá'ā é tuví Jesuu.

⁵⁶ Dā mí'í ka mí kuē'en Jēsuú ne, kuān te ñuú na'nu, kuān te ñuú kuetsi, kuān te má kú'ú ne, ikān xee ni'i ña'á san ñá nchokuví san, dā tsóo ña ña mí kāxíō xá'vī. Ña ntánchokuví san ne, ntaíkan ña itsi te kuē'é Jesuu é tñn nta'a ña kuān te da mí tsi ntēte doo ña. Un ntíí ntíí ña'a, ña tñn nta'a dōo ñá, ntūvá'a ña.

7

É kāde i é kudentu ñā'a
(Mt. 15:1-20)

¹ Kidāā ne, xée ētsin ña fariseú san mí tuví Jeesuu. Nātaká nuu ña nī mastrú lei, ña vé'xi ñuú Jerusaleen.

² Ini ña tsí ña ntini'i Jēsuú ne, ña ni ntá'a ñā. Kuan tsi ō é'xi ña é dentu ntā'a ñā.

—¿Nté kui kuān ó de ntu ña? —ka'an ñā.

³ (Tsí kuān xkoó ini ña fariseu ni un ntíj ntíj ña Israeé san, é ña kaé'xi ña tē ña di'na ntoo vá'a ntá'a ñā, vatā o idé ñata ñā.

⁴ Tē náxee ña é ñē'e ña nu â'ví ne, ñā ini e'xí ña tē ña di'na dá'vi ña ntute kúñu ñā. Dōó ió ka xtuku nuu i é xkoó ini ña é ini de ntāa ña: é ntūntoo e'xin e ntáxi'i nuu ña, ni sālú, ni kīdí, ni itó ñā.)

⁵ Dukuān ne, ña fariseú san nī mastrú lei ntátsixe'e ña Jēsuu:

—¿Nté kui ña ntini'i ntō ne, ña ntáde ña vatā xkoó ini ñáta kō? ¿Nté kui ña ntánta'a ntu ña di'na dá ka'xi ña? —ka'an ñā, tsixe'e ña Jēsuu.

⁶ Ntá tsi Jeesú ne, kaka'an ñā:

—Ntō'ó ne, ñā te kanñ nima ntó ntánuu iní nto Xuva kō. Tsí nuu é ntaā i é kākā'an úvata ko Isāia iña nto da xntée na'a ña tú'un Xuva kō é kākā'an:

Ña sā'á ne, kūdii rkí xaa ña ntéku é kākā'an ña é

kānuu iní ña ko;

ñā tē nima ñā kakene.

⁷ Kuān te kanúu ini ña kó ne, ñā vādá kaidiá'vi i, tsí ña te leí ko é ntánakuā'a ña ñā'a san, tsí kūdii lei é de vá'a ñā'a, ña ntoo ñuxiví sa, ntánañē'e ñā ñā,

ka'an.

⁸ Tsí ntō'ó ne, ntánakunaá nto lei Xúva kō ne, vata tsí xkoó ini ñā'a san ntáde ntaa nto. Tsi xkoó ini nto é

ntōo nuu salu ni vāsu é ntáxi'i nuu nto ne, dōó títin ka nuu i é xkoó ini nto —ka'an Jésuu ni ña.

⁹ Kaka'an xtúku ña ni ñā:

—¿Vā'á ntu ō ntáde nto, kuiní nto, é kuān o ntánakuitā ntó lei Xúva kō vata koo é nakuntikin nto nte xkoó ini nto iña mii nto?

¹⁰ Tsí vatā ó kaka'an Muísee: “Kuiko ñu'u o uva ko ni di'i kō”, ne, “Xoo é kīni koo ka'an í ni uva i, ni di'i ī ne, kuví”, ka'an ña.

¹¹ Ntá tsi dīvi ntō ne, ntaxé'e nto itsi é kā'an ñá'a san ni uva ña, ni di'i ñā: “Ña kúvi xntīi ú nto, tsí un ntī'i iñá ko ne, é nākué'e ú nta'a Xuva kō”, ka'an ña.

¹² Da é kuān ó kaka'an ñá ne, ntaxé'e nto itsi é ña xntīi ña uva ña ni di'i ñā.

¹³ Kuān ó ntánakunaá nto é kākā'an Xúva kō ne, é tūku nuu i ntánaxtuvī nto. Dōó ki'in nuū i ntáde nto é kuān xkoó ini nto —ka'an Jésuu ni ña.

¹⁴ Kidáā né, kāna Jesuu un ntīí ntīí ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kini nto ve, un ntī'i kue'en dú'va nto. Kini vá'a nto é kākā'an u ni ntō:

¹⁵ Ña túvī nee iña é kaē'xí ña'a é kade i é kudentu ñā. Mii tsī é kākene nima ñá é dentū.

¹⁶ Tē xoó katekú i ne, na kīni —ka'an Jésuu.

¹⁷ Dā xntáñi mii ña ña'á san ne, kúkī'ví ña iní vi'i san. Ña ntīni'i ñā né, tsixe'e ña ñā kídaā:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un é kākā'an nto? —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jésuu ni ña:

—Ntō'ó ne, ¿ñā ntu ntátekú nto di? ¿Ñá ini ntú nto tsí ña tuvī nee iña é kaē'xí ña'a é kaki'xi nte ki'i kan é kade i é kakudentū nima ña?

¹⁹ Tsí ña te nima ñá kakí'vi, tsí mii tsi īni i'xí ña kakí'vi ne, dá kantīi kúñu ñā —ka'an ña.

Dukuān ne, nee iña é ntaé'xi ó ne, vá'ā; ña te déntū.

²⁰ Kaka'an ñá di:

—É kakēne nima ñá'a sán ne, divī é kade i é kakudentu ñā.

²¹ Tsí un tsi nté nima ñá kakene e ntádē kuení ña é kīni kaa, e ntáde ña é kini kaa ni ñadī'í ñá'a san, e ntáde luku ña, e ntaé'ní ña ña'a,

²² e ntáde ña é kīni kaa, e ntaéni ntâ'ví ña ña'a, e ntáde xení ña, e ntákune'u iní ña, e ntáka'an ñá dovete, e dóo na'nu ncho víí ña, e ntáde tuntu ña.

²³ É un ntī'ī é kīni kaa sán ne, nima ñá kakene. Dukuān é ntákudentu ñā —ka'an Jésuu.

*Ñadī'í, ña é ña te ña Israeé, kuīnti'xe ña Jesuu
(Mt. 15:21-28)*

²⁴ Kidāā né, ntāka Jesuu, xée ētsin ña diñi ñuú Tiru ni ñuú Siduun. Ikan kūk'í'vi ña má vi'í kān. Ña ni ntío ña é kūtuni ñá'a san mí tuví ña. Ntá tsi ña ni kúvi kutūvi xu'ú ña.

²⁵ Ura tsí i dá kutuni úun ñadī'í mí tuví ña ne, xée ñā, nakunchí'ti ña nūu ña. Diōkó ñadī'í san ne, nuu é ña vá'ā nimá tun.

²⁶ Ñadī'í san ne, tuku ñuu vé'xi ña. Nñá te ña Israee ña, tsí ñuú Sirofenicia vé'xi ña. Íkan ña ntā'a Jesuu é na nakūnu ña é ña vá'ā san é nuu nima dióko ñā.

²⁷ Dá kaka'an Jésuu ni ña:

—¿Nté kui xntii ntū ú o? Tsí ña te ña Israeen. Di'na ña Israeé san xntiī ú ña. Tsí ñá vā'á ō é ki'í ō é kaē'xi i'xá san ne, dá kuē'ē ō é kā'xi tīnā san —ka'an ña.

²⁸ Nāntíko kōō ñadī'í san, kaka'an ña:

—Ntāa nchi'xe, Mastru. ¿Ntá tsi vá ñā che ntaé'xi ntu chínā sán utsi ita é ntánakō'xo i'xá san má mēsa? —ka'an ñadī'í san.

²⁹ Kaka'an Jésuu ni ña kidaā:

—Dōo vá'ā ó kaka'an. Kunú'un ve, tsi é ntīi é ña vá'ā san nima dióko ō —ka'an ñá ni ñadī'í san.

³⁰ Dá kúnú'u ña ne, nāxee ña nú vi'i ña kãn. Ikãn tuví ntaa dióko ñā nú itó tun. Ntīi nti'xe é ña vá'ā san é Inúu nimá tun.

Ntavá'a Jesuu uun ña'a, ña é lo'ō

³¹ Kidáā né, ntāka Jesuu ñuú Tirú ne, ítā nti'xin ña ñuú Siduun. Kūntii ña ñuú Decapulí, ne, xée ña nu míni Galilea.

³² Ikãn ne, xee ní'i ña'a san uun ñá'a, ña lo'ō ne, ñá kakūvi ka'an va'á ña. Íkan ñā'a san é na t̄in nta'a Jēsuu ña é na ntāvá'a ña ña.

³³ Jesuú ne, kue'en ní'i xío ña ña, tsi dóo ntāñí ña'a san. Náki'vī ñá rk̄inta'a ña ini lo'xo ña ne, dá'vi ñā dī ña rk̄inta'a ña ne, da t̄in nta'a ñā rk̄i xaa ña.

³⁴ Kidáā né, ntāa ní'i ña nuu ña e dukún kãn né, dā xkóo kani ña, kaka'an ña:

—¡Efata! (é káni tú'un: ¡Nakaan!) —ka'an ña.

³⁵ Ura tsí i nákaan lo'xo ña. Ntūvá'a xaa ña di. É kaka'an va'á ña ve.

³⁶ Kaka'an Jēsuu ni ñá'a san é ñā ku ka'án ña ni da xōo ka ña'a nte o kúvi. Ntá tsi vata tē da nakua'a Jēsuu ña é kuān koo ka'an ña.

³⁷ Koó dā kúdu'va ña'a san, ntáka'an ña:

—¡Ñá tē nté kaa vá'ā o é kade ña sā'a! Un tsi nté ña lo'o kántavá'a ña. Un tsi nté ña ñī'í sán náka'an ñá di —ka'an ñá'a san.

8

Xé'e Jēsuu é k̄a'xi k̄imi míl ña'a

(Mt. 15:32-39)

¹ Ntūvi tsikán ne, dōo kue'e ña'a náta'ká nuu ña. Ña tūvī é k̄a'xí ña. Kāna Jesuu ña ntīnī'í ñā ne, kaka'an ñá ni ñā:

2 —Kantuntā'ví ini kó ña'a san, tsi é uni ntūvi é ntoo ña nī ko. Ña túvī nee iñá ka'xi ña.

3 Te nataxnūu ú ña é na nū'u ñá nu vi'i ña kān é ñā ká'xi ña ne, koó vitā ñá itsi kān, tsí iō ñá ne, dōó ika vē'xí ña —ka'an ña.

4 Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ntáka'an ña:

—¿Nté ntu koo ni'i ña é ká'xí ña? Tsí kūdii ñuu itsi i'a, mí xoxó ñu'u i —ka'an ña.

5 Ntá tsi Jesuú ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Titīn ntú tañú'u odo ntō?

—Ú'xē sa —ka'an ña.

6 Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña'á san é na kūntoo ña ñu'u san. Kī'i ña tañú'ū sán ne, da nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ña tañú'ū sán ne, dā xe'é ña ña ntini'i ñā é na tsí'i ña é ká'xí ña'a san.

7 Odō ká kudii ña tsákā sán di. Nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña í, dā xe'é ña ña ntini'i ñā é na tsí'i ña é ká'xí ña'a san.

8 Dā kúvi é'xi ntá'á ña'a sán ne, natákā ñá ta'vi í é ntoó ka. Ú'xē ká xika i nátsu'un tsitu ñā é ntoó san.

9 Ná te da kīmi míil ñátī san é'xi ña. Kidáā né, nataxnūu ña ña'a san é na nū'u ñá vi'i ña.

10 Kidáā ne, kué'en Jēsuu ni ñá ntini'i ñā, nakú'un ña íni tun ntōó san é kī'in ñá ñuu é nani Damānuta.

*Ntaikān ñá fariseu é vī Jesuu nuu i e dóo ka'nu
(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)*

11 Xēē ña fariseú san é kōto nteé ña Jesuu. Eni ntu'u ñā ntatīn nuu ña, ntáka'an ñá ni ñā:

—¿Nté ntu koo kutuní nti tē nuu é ntaā i é kāka'an nto? Vīi nto uun nuu i e dóo ka'nu, na kīnī nti nuú nti, tē nuu é ntaā i é vē'xí nto nta'a Xuva kō —ka'an ña.

12 Jesuú ne, un tsi xkóo kani ña, kaka'an ña:

—¿Nté kuān nte ntaíkan ntu ña ntoo vevii nuu i e dóo ka'nu? Nuú é ntaā i é kāká'án u ni ntō: Ñá vīi u nté uun nuu i e dóo ka'nu é kinī ña —ka'an ña.

¹³ Kidáā né, tsoo mii Jēsúu ñá ne, nákunūu xtuku ña tun ntōó san, kue'en ñá xio diñi ntute san.

U'xen ía ñña ñá fariseu
(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Ña ntini'i Jēsúú ne, kūnáa inī ña é kuído ña é ka'xi ña. Uun kudii tañú'ū san ní'i ña iní tun ntōó san.

¹⁵ Kaka'an Jēsúu ni ña:

—Koto xnto u'xen ía ñña ñá fariseú san ni ñña Heródē di —ka'an ña.

¹⁶ Nātiín mii ña ntini'i ñá kídaā, ntáka'an ña:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un é kāká'an ñá ñña u'xen ía san? ¿ō dé ña tuvi ntu tañú'u ni'i ō né, ō nté ō ntu? —ka'an ña.

¹⁷ Kūtuni Jēsúu é ntánatín ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté kuān o ntáka'an ntú nto é ña tuvi tañú'ū? ¿Vāta ntu kiní nto? ¿Vāta ntu kí'in diki nto é kāká'án u ni ntō? ¿Nté kuān nte ká'xi ntu nto?

¹⁸ Íó ntuxnūu nto ne, ña ntaíni nto. Íó tutun ntó ne, ña ntátekú nto. ¿Ña naka'an ntu nto nuu i e dóo ka'nu é idé u ví'i,

¹⁹ dā kátsin dava u é ū'un tsí tañú'ū sán ne, ú'ūn míil ñā'a san é'xi ña? ¿Títin ntú xika i é ntoó ka san nataká nto? —ka'an Jēsúu ni ña ntini'i ña.

—Uxúvī ka —ka'an ña.

²⁰ —Dā kátsin dava u u'xe tañú'ū sán ne, kímī míil ñā'a san é'xi ña ne, ¿tītín ka ntu xika i é ntoó ka nataká nto? —ka'an Jēsúu, tsíxe'e ña ña.

—Ú'xē ka —ka'an ña.

²¹ —¿Ntē dúkuān ña ntáñe'e diki ntu nto? —ka'an ñá ni ña.

Ntāvá'a Jesuu úun ña'a, ña kuāa, ña ñuú Betsaida

²² Xée ña ñuú Betsaida. Ña'a sán ne, xee ní'i ña uun ña kuāá ne, íkan ña ntā'a Jesuu é na t̄in nta'a ña ñā.

²³ Jesuú san ne, írkaa ña nta'a ña kuāá san ne, ñe'e ní'i ña ña diñi ñuú san. Kidáā ne, náka'a ña díi ña ntuxnūú ña kuāá san ne, dā xntékū ñá nta'a ña diki ña. Tsixe'e ña ñā:

—¿É kainín ntun ve? —ka'an ña.

²⁴ Nākaán ña kuāá san ntuxnūú ña ne, dá kakā'an ña:

—Kainí u ñat̄i vata ntáa utun ntáa ña, ntá tsi ntaíka ña —ka'an ña.

²⁵ Kidáā né, t̄in nta'a xtūku ñá ntuxnūú ña kuāá san. Nākiní va'ā ñá un nt̄i'í kidaā.

²⁶ Kidáā né, nataxnūu Jesuu ña é na nū'u ña nú vi'i ña k̄an:

—Kūnú'un ntaan tsin; ñá ku kuīta nt̄i'xin má ñuú san. Ná kū xoo ka'an ni'in —ka'an J̄esuu ni ña.

Kaka'án Pedru tsí Jesuú ne, ña ñā é taxnuu Xuva kō

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Kidáā ne, kué'en J̄esuu ni ña nt̄ini'i ña ñuú kuetsi é ntoo ñuú Cesarea Filipu. Dá kué'en ñá itsi k̄an né, tsixe'e J̄esuu ña:

—¿Nté ntū ó ntáka'an ñá'a san iñá ko? ¿Xoó ntu ña'a ú, te kuīní ña'a san? —ka'an J̄esuu.

²⁸ Ña nt̄ini'i ñā ne, ntáka'an ña:

—Iō ñá ne, Juan Bautista nto, ka'an ña. Iō ñá ne, Elia nto, ka'an ña. Iō túku ña ne, ña é ka'án naa Xuva ko nto, ka'an ña —ka'an ñá nt̄ini'i ñā.

²⁹ —Ntō'ó ni, ¿xoó ntu ña'a ú, te kuīní nto? —ka'an ña.

—Ntō'o é Cristu ntó, ña táxnuu Xuva kō —ka'án Pedru.

³⁰ Kidáā ne, kaka'an Jésuu ni ña é ña ku ka'án ña ni ña'a san xoó ña'a ña.

Kaka'an Jésuu é kuvī ña
(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³¹ Kidáā né, eni ntu'u Jésuu nañé'ē ñá ña ntini'i ñā tsí ñatí ñā é vëxkúvi ña ñatí ne, da miī e dóo ki'in nuū i é ntō'o ña. Tsí ñatā sán, ni ñā ñā ñá odo nuū, ni mastrú leí san ne, un ntí ñā ñā ña xkuntée iní ña ña ne, ka'ni ña ña, ntá tsi tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ña.

³² Kaka'an ntáa ña nuu i sá'a ni ña ntini'i ñā. Pedrú ne, kue'en ní'i ña Jēsuu mí xoxo ntáñí í ne, eni ntu'u ñā de tí ña ni ñā.

³³ Ntá tsi Jesuú ne, xkokōto ña mi ntáñí ña ntini'i ña, ña nguii sán ne, dē tí ña ni Pedru, káka'an ña:

—¡Du'xēn! ¡Kiin nteén xion! tsí tú'ūn é káka'an ní ko ne, xu'u tó'ō e ña vá'ā san kakéne. Nā te kadē kuení o vatā ó kade kuení Xuva kō, tsí kadē kuení o vatā ó ntáde kuení ña'a san —ka'an Jésuu ní Pedru.

³⁴ Kidáā né, kána Jesuu ña ntini'i ña ni ūn ntí ñā ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Tē xoó ña'a ntio ña é kuntikin ñá ko ne, ña kúvi vīi ka ña nee iña é ntio miī ña, tsí utén uten é kuntikin ñá ko, kuān te kuví ña.

³⁵ Tsí tē xoó ña'a ncho nakakū ñá ntuvi iña ñá ne, da nākunaá ña ntuvi iña ña. Ntá tsi xoó ña'a é nākunaá ña ntuvi iña ña kuenta iña ko ni kuēnta iña tú'ūn va'á iña Xuva kó ne, nakáku ña ne, ní'i ña ntuvi va'á iña ña nta'a Xúva kō.

³⁶ ¿Mí'i ntū kaidiá'vi é ní'i ko é un ntí'í é íō ñuxiví sa, te nākunaá o nima ko?

³⁷ ¿Nee iña ntu e dóo nuu á'vi i é nadama o ntūvi iña ko?

38 Tē xoó ña'a kuka'an nuu ña kuenta iñá ko nī kuenta iña tú'ūn ko mé'ñū ña ntoo ñuxiví sa, ña é ña ntákuinti'xe i, ña kini ntáa sán ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kuka'an nuú ko ñá di tē naínu u. Tē naínú u ne, nainu ni'í u ánjē, ña e dóo va'a. Kidáā ne, kiní nto tsi dóo ka'nu ú, vatā ó ka'nu uva miī kó, ña tuví e dukún kān —ka'an Jēsuu.

9

¹ Jesuú ne, kaka'an xtúku ña:

—Nuu é ntaā i é kāka'án u ni ntō tsí iō ntó ne, ña kúvī ntó da nté kiní nto tsí Xuva kō né, dóo iō ña é vii ña é kadā kú've ña —ka'an ña.

Dā nádama kúñu Jēsuu
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Dā ita ntí'xin iñu ntúvi ne, Jesuú ne, kue'en ní'í ñā Pedru, Sántiau ní Juaán san, ku'éen ña ūun xuku mi dóo dūkun, mí xoxó ña'a. Ikān né, nádama kúñu Jēsuu núu ntuni ñá'a, ñá ntini'i ñā.

³ Iñi ntú'u kāxi'í nuu doo ña. Ntukui'xīn kue'en, e nté uun ña'a ña kuvi nakáte ña vatā ó kuí'xin.

⁴ Kidáā né, ntīi dító Elia ni Muísee, ña xi'í nte kídaā, ne, ntatín ña ni Jēsuu.

⁵ Kidáā ne, kaka'án Pedrú san:

—Mastru, jñá tē nté kaa vá'ā o é ntoo ntí ni ntō i'a! Xntāñí ntí uni ví'i xó'o vē: uun iña nto, uun iña Muísee, ni ūun iña Élia —ka'an ña.

⁶ Dotō tsí kaka'an ñá, tsi dóo u'vī ñá, ntuni ña.

⁷ Kidáā ne, nákunūu ta'án ña vikó san ne, mé'ñū vikó san vé'xi tatsín san é kāka'an:

—Ña sā'a é I'xá miī ko e dóo kakuinimá ko ña. Kīni nto é kā'an ña —ka'an tátsín san.

⁸ Ña ntini'i Jēsuú san ne, ura í da xkókōto ña ne, ntoko ñu'u mii ntuvi ñá'a san. Da miī sá Jesuu ntítsi ña.

⁹ Dā ntáka ña rki ukú san ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñá kū dí ntaa nto ni ñā'a san nuu i é ini nto vevii da nte rkontúví tē xi'í u ne, ntoto xtuku ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi —ka'an ña.

¹⁰ Dukuān ne, ñá ni kā'an ñá ni ñā'a san, ntá tsi tsixe'e ta'an mii ñā, ntáka'an ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú ña é kuvī ñá ne, dá ntoto xtuku ña? —ka'an ña.

¹¹ Kidáā né, tsixe'e ña Jēsuu:

—¿Nté kui ntáka'an ntú mastrú leí san é kuētsi é dī'na Eliá san naxee ña? —ka'an ña.

¹² Jesuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i é dī'na Eliá san kí'xi ña vata koo é nātivi iní ña'a san kuētsi ñā, nakuntíkān ñá Xuva kō. Ini nto tsí nte ntúvi dī'na uve na'a Tú'un Xuva ko iñá ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi. Uve na'a nté koo nto'o ko ñuxiví a ne, dōó kada xení ña'a san ní ko.

¹³ Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí e kí'xi nti'xe Eliá san. Ide ña'a san ni ña nee iña é ntio ña, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō nté koo kuvi ni ñā. Kuan ō kúvi nti'xe —ka'an Jēsuu.

*Ntavá'a Jesuu uun i'xa é nuu é ña vá'ā nima i
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)*

¹⁴ Dā ntíko koō ña mí ntoo ña ntini'i ña, ña nguii sán ne, Iní ña tsí ña te da díi ña'a nátaká nuu ña ni ñā. Ikān ntāñí mastrú leí san di, ntatíin nuu ña ni ña ntini'i Jēsuu.

¹⁵ Un ntíí ntíí ña'a san, da íni ña Jesuú ne, koó dā kúdu'va ña. Koó dā ntaínu ña kue'en ña, kuka'an ñá ni ñā ntiusi.

¹⁶ Kidáā né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Nee iñá ntu ntatín nuu nto ni ña tsikan? —
ka'an ña.

¹⁷ Uun ña'a, ña nuu ta'an mé'ñū ña'a sán ne,
kaka'an ña:

—Mastru, i'a vexní'i ú i'xá ko, tsí e ña vá'ā san
káde i é ñi'í.

¹⁸ Da mí'í ká kaika i'xá ko ne, e ña vá'ā san katín
i, da kaxé'e ntēe í ñu'u kán. Kakēne tiñú xu'u
i. Kanakuiō ne, kanaka'xí ka'ñī nú'u ī di. É dōo
kúkā'vi. É kākā'án u ni ña ntini'i ntō é na nakūnu
ña é ña vá'ā san, ntá tsi ña ni kuvi víi ña —ka'an úva
ī'xá san.

¹⁹ Kidáā ne, kaka'an Jésuu:

—¡Ña ntâ'ví nto, ña'a é ña ntákuinti'xe nto! É títin
ntuvi tuví u ni ntō ne, váta kuinti'xe nto ko. ¿Títin
ntú nuvi kutuví ka ú ni ntō da nté kuinti'xe nto ko?
Kixni'i nto ī'xá san —ka'an Jésuu.

²⁰ Kidáā ne, xee ní'i ntí'xe ña i'xá san. Dā íni e ña
vá'ā san Jesuú ne, ide é xi'i míi i'xá san ne, ntáva
ñu'u kán. Dōó itsu'ūn ne, tiñu kéne xu'u i.

²¹ Kidáā né, tsixe'e Jēsuu úva ī:

—¿Ē títin ntu nuvi kuán ó kakuvi i'xá nto? —
ka'an Jēsuu.

Kaka'an úva ī'xá san:

—Nté dā ku lú'ntī.

²² É dōó ki'in itō nakó'xo nuu é ña vá'ā san i
nchú'un kán, nú ntute kán di, é ncho ka'ní i'xá ko.
Ntá tsi te kūvi víi nto é ntūvá'a ne, víi nto da xe'é,
xntii ntō ntī —ka'an úva ī.

²³ —¡Mí'i ntū é ña kuvi víi u! tsí te kákuinti'xe o ne,
ña túvī nee iñá é ña kuvi víi Xuva kō —ka'an Jēsuu.

²⁴ Kidáā ne, un ntii tsi kākā'an úva ī'xá san:

—¡Kakuinti'xe ko! ¡Xntii ntō ko é dií ka na kuinti'xe
ko! —ka'an ña.

²⁵ Dā íni Jesuu tsi dóo ntánataká nuu ña'a sán ne, de tíi ña nī é ña vá'ā san, kaka'an ña:

—Xō'on, é ña vá'ā é kaden é ñi'i i'xá sa nī é lo'ō dí, xu'u é kadē kû've u ne, ká'ān u é ntīin nima í'xá san. Ña kúvi nakunúun xtukun nima i —ka'an Jesús ni é ña vá'ā san.

²⁶ E ña vá'ā sán ne, kachu'u ntáa. Nākuio i'xá san ne, dā ntīi e ña vá'ā san. I'xá san ne, vata kaa ntíxi kāa. Ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—¡E xí'i i'xá san! —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi Jesuú ne, írkāa ña nta'a i, ntáni'i ña i ne, da nakuntísi.

²⁸ Dá kúkí'vi Jesuu má vi'i kán ne, diin diin tsi tsixe'e ña ntini'i ña ñā:

—¿Nté kui ña ni kuvi vii ntu nti é nakūnu nti é ña vá'ā san? —ka'an ña.

²⁹ Kaka'an Jesús:

—E ña vá'ā é kuān ntáa sán ne, ña kúvi vīi o é nakūnu o í tē ña ká'an nta'ví ō, tē ña kuntoó ixu ō di —ka'an ña.

Kaka'an xtúku Jesuu tsí kuví ña

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Kidáā né, ntāka Jesuu íkān, kue'en ní'i ña ña ntini'i ñā. Kué'en ñā, ítā nti'xin ña ñuú Galilea. Ña ni ntío Jesuu é kūtuni ña'a san mí ntaíka ña.

³¹ Tsí Jesuú ne, kaxé'e ña kuenta é kūtuni ñā ntini'i ñā nté koo kuví ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatīi ne, ntuví u kuenta ntá'a ña'a, ña é ká'ní ko. Ntá tsi tē kúvi uni ntúvi xí'i u ne, ntoto xtuku u —ka'an Jesús.

³² Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ñā nī ñe'e diki ña nee iña é kāka'an ñā, ne, ú'vī ña é tsixe'e ña ñā.

¿Xoó ña'a ña e díi ka ka'nu ña'a?

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Xée ñā ñuú Capernau. Dā intóo ñā má vi'i kán né, katsixe'e Jēsuu ñā ntiní'i ñā:

—¿Nee iñá ntu ntatín nto dá vē'xi o itsi kan? —ka'an ñā.

³⁴ Ñā ntini'i ñā ne, diin diin tsi intóo ñā; nté uun ñā ñā ni ká'an ñā. Tsi dá vē'xi ñā itsi kán ne, ntatín mii ñā xoo é dií ka ka'nu ñā'a i.

³⁵ Kidáā ne, katuví da'na Jēsuú ne, kāna ñā uxuvi ñá'a, ñā ntini'i ñā, kaka'an ñá ni ñā:

—Te iō nto é ncho kodo nuū ntó ne, víi nto ñā tuví ata i kán. Vií nto ñā ntáde tsiñu iña un ntíí ntíí ñā'a san —ka'an ñā.

³⁶ Kidáā né, kí'i Jesuu uun i'xá san ne, dā xntítisí ñá i mé'ñu ñā ntini'i ñā. Kání'i nteé ñā i'xá san ne, kaka'an ñá ni ñā ntini'i ñā:

³⁷ —Xoo é kantuntá'ví ini i i'xá vata kaa sá'a kuenta iñá ko ne, vata tsi te mií ú kantuntá'ví ini ñā kó, ni ñā táxnūu kó di —ka'an Jēsuu ni ñā.

*Xoo é ñā kainchu'vi í kō ne, kaduku ntée ñā kō
(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)*

³⁸ Juaán san ne, kaka'an ñā:

—Mastru, iní ntí uun ñā'a, ñā é kanakūnu é ñā vá'ā san kuenta iña nto. Ntá tsi ñā tsikán ne, ñá te ntini'i ñā kō. Dukuān ne, ñá ni xē'é ntí itsi é kuān koo víi ñā —ka'án Juaan.

³⁹ Ntá tsi nantiko koó Jesuu, kaká'an ñā:

—Ñá ku kā'nté nuu nto é kuān koo víi ñā. Te kuēnta iñá ko kade ñā nuu i e dóo ka'nu ne, ñā kúvi ká'an kini ñā iñá ko.

⁴⁰ Tē xoó ñā'a ñā kainchu'vi ñá kō ne, kaduku ntée ñā kō.

⁴¹ Nuú é ntaā i é kāká'án u ni ntō. Da xōó ka ñā'a, ñā é kata'xi ntute é kō'o nto tsí ntántikín ntó ko ne, ní'i ñā é vā'á nta'a Xuva kō.

*É ña vii ó é kīni kaa
(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)*

⁴² Da xōo ka é kade i é vii i'xa é kākuinti'xe i ko é kīni kaa ne, dii ka vá'ā o iña ñá te kunū'ní nuu xuu dúkun ñā, dá nakuítá nuu ña ña nú ntute ñu'u kán.

⁴³ Te ntā'a nto kade i é vii nto é kīni kaa ne, dii ka vá'ā ó te ka'ntē ntó nta'a nto. Tsí dii ka vá'ā o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi nta'a nto, naa i é kī'in nto dô'vi kán nī ntuvi ntá'a nto, tsí ikān kai'xi ñú'ū é ña kantá'va.

⁴⁴ Ikān né, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; ntē ña kantá'va ñú'ú san.

⁴⁵ Te dī'in nto kade i é vii nto é kīni kaa ne, dii ka vá'ā o é ka'ntē ntó di. Tsí dii ka vá'ā o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é u'ntu nto, naa i é kī'in ntó nī ntuvi dī'in ntó dô'vi kan, mí ña kantá'va ñú'ú san.

⁴⁶ Ikān ne, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; ntē ña kantá'va ñú'ú san.

⁴⁷ Te ntuxnūú nto kade i ne, dii ka vá'ā o é tāva nto. Tsí dii ka vá'ā o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi ntúxnūú nto, naa i é kī'in nto dô'vi kán nī ntuvi ntúxnūú nto.

⁴⁸ Ikān ne, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; ntē ña kantá'va ñú'ú san.

⁴⁹ Vatā ó idiá'vi ñī san é ña tívi kúñū é ku'e o doméni iña Xuva kó ne, kuān ó kaidiá'vi nuu i é nto'o kō, vata koo é ña tívi nima kó di.

⁵⁰ Ñī sán ne, vá'ā. Ntá tsi tē ña véñī ka ne, ¿mí'i ntū kaidiá'vi ká i? ¿Nté ntu koo ntuveñī xtúku? Vii nto vata kaa ñī vá'a. Kuenta tsí vii nto é ña natíví nto nima nto. Vá'a koo kuntoo nto ni tā'an nto — ka'an Jésuu ni ña.

10

*Kaka'an Jésuu kuénta iña ña ntánatsoo mii tā'an
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)*

¹ Ntāka Jesuu ñuú Capernau, kué'en ña diñi ñuú Judeá dā nté xee ña xio diñi ntute Jordaán san. Ñá te da dii ña'á xee xtúku ña, nātaká nuu ña mí tuví ña ne, nakuá'a Jēsuu ña vatā xkoó ini ña.

² Kidáā ne, xée ētsin ña fariseú san di é kōto nteé ña Jesuu. Tsixe'e ña ña tē ña xii kaa é naxtuvī mii ñátī san ñadi'ī ña.

³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—¿Nte ntū ó kaka'an Muísee é vii nto? —ka'an Jēsuu.

Kaka'an ñá fariseú san:

⁴ —Muisseé ne, tā'xi ña itsi é ntavá'a o tūtu iña ñadi'í kō ne, dá kūvi ntii nteé xio ta'an o ni ñadi'ī ko —ka'an ña.

⁵ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña:

—Un vá'a tsi do'o ntō. Dukuān é xntéku kū'vé Muísee é vii nto.

⁶ Ntá tsi ntē dá de kū'vé Xuva ko ñūxiví sa ne, “de kú'vē ñá ñatī ni ñadi'ī”.

⁷ “Dukuān ne, xtúvī mii ñátī san uva ña ni di'í ñā vata koo é kuntoo ña ni ñadi'ī ñá ne,

⁸ uun tsi kúñū kúvi ña ntuvi ña.” Sá'ā ne, kani tú'un é ñā té uvi ña'á ka ña, tsí uun tsi kúñū kúvi ña ntuvi ña.

⁹ Dukuān né, nēe é teé ta'an Xuva kō ne, ña kúvi nātsoo xio ña'a san —ka'an Jēsuu.

¹⁰ Dá ntōo ña nú vi'i kān né, tsixe'e xtuku ña ntini'i ñā nuu i sá'a.

¹¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Xoó ña'a é natsoo mii ña ñadi'ī ña, dá nātánta'a xtuku ña ne, dōó kinī ó kade ña nuu ñadi'í ña.

¹² O te ñadi'í san naxtuvī mii ña xii ña, dá nātánta'a xtuku ña ni tuku ñatī san ne, divi ñā kade ña é kīni kaa nuu xii ña di —ka'an ña.

*Nāxnuu viko Jesuu í'xá kuetsī
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)*

¹³ Ña'a sán ne, xee ní'i ña i'xá kuetsī nuu Jēsuu vata koo é t̄in nta'a ña ī. Ntá tsi ña nt̄ini'i Jēsuú ne, ntáde tíi ña nī ña xee ní'i i'xá i san.

¹⁴ Ntá tsi dā kútuni Jēsuú ne, dōó dutsi kuiní ña ni ña nt̄ini'i ñā. Kaka'an ñá ni ñā:

—Ku'é e ntō itsi é na kī'xi i'xá kuetsī san mí tuví u. Ñá ku kādí nuu nto itsi é kī'xi; tsí mí kadē kù'vé Xuva kō ne, kaduku ntée ña vata ntāa i'xá kuetsī san.

¹⁵ Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntō tsí te xōo ñá'a é ña kákuinti'xe ña vatā ó de uun i'xa lu'ntí ne, ñá kadūku ntée ña mí kadē kù'vé Xuva kō —ka'an Jēsuu.

¹⁶ Īdo nteé Jesuu i'xá san xe un xé ūn, da t̄in nta'a ña ī e nāxnuu viko ña i.

*Ñatī, ña e dōo kuikā, kaka'an ñá ni Jēsuu
(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)*

¹⁷ Dā nākaka Jesuu ítsi k̄an é kī'in ñá ne, uun ñatī ne, koó da kaxkaīnu ña xee ña, inchítí ña nūu Jēsuu, tsíxe'e ña ñā:

—Mastrū, nto'ó e dōo va'á nto, ¿nté ntu koo vií u é ní'í ko ntuvi vā'a iñá ko ntii dañu ntūvi? —ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi Jēsuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui kaka'an ntun e dōo va'á u? Tsí da mii tsi Xuva kō e dōo va'á ña.

¹⁹ É inín lei e xtúvi Xuva kō é kākā'an: “Ñá k̄a'ní o ñā'a; ñá vií o é kiní kaa ni ñadī'i; ñá kī'í dú'u ō; ñá dā'ví o ñā'a dovete; ñá kanī nta'ví o ñā'a, ne, na kuiko ñu'u o uva ko ní dī'í kō” —ka'an Jēsuu.

²⁰ Ñatī san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Mastru, é un nti'ḥ lei tsíkan káde ntaa ú nte da ku lú'ntī u —ka'an ña kuiká san.

²¹ Dā íto Jesuu ñá ne, dōó kuinima ñá ña. Kaka'an ña:

—Uun sá nuu i é kākunaá ka: Kuē'én, kunadikon un nti'ḥ é kāduku ntée o ne, dá kuē'én diu'un i iña ña ntâ'ví san. Kidáā ne, ni'i o nee iña é dokuika nti'xé san e dukún kán. Dá ki'xin, kixntíkín ko —ka'an Jéssuu.

²² Ntá tsi dōo nti'í iní ña é kuān ó kaka'an Jéssuu. Dōo nta'xa kunú'u ña, tsi dōo ío iña ña e dōo nuu á'vi.

²³ Kidáā né, xkokōto Jesuu, kaká'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—¡Ñá tē nté kaa ntii tū'un é kḥ'in ña kuiká san mí kadē kú've Xuva kō! —ka'an ña.

²⁴ Koó dā kúdu'va ña ntini'i ñā é kuān ó kaka'an ña. Ntá tsi kaka'an xtúku Jesuu:

—Kini nto, í'xá ko, ¡ñá tē nté kaa ntii tū'un é kḥ'in ñá'a, ña é kākuiinima í diu'ún san, mí kadē kú've Xuva kō!

²⁵ Díí ka ña ntii tu'un é kḥ'ví kameú san xavi xíki natée é kḥ'in ñá kuiká san mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.

²⁶ Koó dā kúdana iní ña ntini'i ñā é kuān ó kaka'an ña. Ntátsixe'e tā'an ña:

—Kidáā né, ¿xoó ña'a ntu kuvi víí ña é nākáku ña kuan? —ka'an ña.

²⁷ Íto Jesuu núu ñá ne, dá kakā'an ñá ni ñā:

—Ña'a sán ne, ña kúvi víí ña é nākáku mii ñā. Ntá tsi Xuva kō ne, kuvi víí ña, tsí ña tuví nee iña é ña kuvi víí ña —ka'an ña.

²⁸ Kidáā ne, kaka'an Pedru ni ña:

—Nti'í ne, tsoo mii nti'í ntí iñá nti é vēxntíkín nti nto —ka'an ña.

²⁹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Tē xoó ña'a tsoo mii ña vī'i ña, ení ña, ta'an ña, uva ña, di'i ñā, i'xá ña, o ñū'u ña kuenta iñá ko ni kuēnta iña tú'ūn va'á san ne,

³⁰ dií dií ka kue'e ní'i ña ñuxiví a é vata kaa vi'i ñá, ení ña, ta'an ña, di'i ñā, i'xá ña, ni ñū'u ña. Ntá tsi dóo nto'o ña di, tsí kada xení ña'a san ni ñā. Ntá tsi tē ntí'i ñuxiví sa ne, ní'i ñā é kuntoo ña ni Xuva ko ntii dañu ntūvi.

³¹ Ntá tsi ña te da díi ña'a, ña e dóo na'nu ña'a vevíi ne, ñá vādá nuu á'vi ká ña kídaā; ña'a, ña é ña vādā nuu á'vi vevíi ne, dóo na'nu ña'a kuví ña rkontūvi —ka'an Jēsuu.

Kaka'an xtúku Jesuu tsí kuví ña

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Kué'en ña itsi kan, kūntāa ña ñuú Jerusaleen. Odo nūú Jesuú ne, áta ña vē'xí ña ntini'i ñā. Koó dā ntákudu'va ña ntini'i ñā san. Dōo ú'ví ña nguií san, ña ntántikin ña. Kidáā ne, xio kue'en ní'i xtuku Jēsuu ña ntini'i ñā né, dā éni ntu'u ña kākā'an ñá ni ñā nté koo nto'o ña:

³³ —Ntaa o ñūú Jerusaleén ne, xu'u é vē'xkúvi ú ñatíi ne, ikan ntāda ña kó kuenta ntá'a dutu ñá odo nūú nī mastrú leí san ne, divi ña kā'an ña é kúví u. Ntada ña kó kuenta ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee.

³⁴ Ña tsíkán ne, kini dikí ña kó ne, ti'vi dií ña nuú ko. Kani diín ña ko, dá kā'ní kue'en ñá ko. Kidáā né, tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jēsuu.

Nuu i e íkan Santiau ní Juaan

(Mt. 20:20-28)

³⁵ Kidáā ne, xée ētsin Santiau ní Juaan, i'xá Zebedeu, ntáka'an ñá ni Jēsuu:

—Mastru, vií nto da xe'e, tā'xi nto nee iña é kākán ntí nta'a nto ve —ka'an ña.

36 —¿Nee iñá ntu ntio nto é tā'xi u? —ka'an ña.

37 —Tā'xi nto é kuntōo ntí diñi nto tē xee nto mí kadā kú'vē nto. Uun ña'ā ntí ne, diñi kua'a nto kutuví nti; uun ña'ā ntí ne, diñi datsin nto kutuví nti —ka'an ña.

38 Ntá tsi kaka'an Jésuu ni ña:

—Ñá ĩni ntó nee iñá é ntaíkan nto. ¿Kūtií ntu nto é dadii nto'o nto nī kó un ntíí ntíí nuu i é ntó'o ko? —ka'an ña.

39 —Kutíí nti, ¿nté kui ña'a? —ka'an Sántiau ní Juan.

Kaka'an Jésuu ni ña:

—Nto'o nti'xe nto vata tsi koo nto'o ko.

40 Ntá tsi é kuntōo nto diñi kua'a ko o diñi datsin kó ne, ña kúvi tā'xi u, tsí mii Uva ko ĩni ña xoo é kuntōo i diñi ko —ka'an Jésuu ni ña.

41 Dā téku ña u'xi ñá'a ká san ne, dōo kúdiin ña ni Sántiau ní Juan.

42 Kidāá né, kāna Jesuu ñá uxuvi ñá'a san, kaka'an ñá ni ñā:

—Īni nto tsí ña'a, ña odo nūu iñá ña'a, ña é ña te ña Israeé ne, dōo ntáde ka'nu ña kúñu ñā. Ña tsiñu i sán ne, dōó ntii ntádē kú'vē ña iñá ña'a ña.

43 Ntá tsi divi ntō ne, ñá te kuan koo vii nto. Tē xoó ña'a ncho vií ka'nu ña ne, kantio é xntii ña ntō un ntíí ntíí nto.

44 Xoó ña'a, ña ncho kodo nūu iñá ntó ne, kantio é vii ñá vata kaa ña ntáde tsiñu iñá ñá nguii san.

45 Nté xū'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ñá te vē'xí u ñuxiví a é vīí ka'nu u, tsí vé'xi ú vata koo é xntíi ú ña'a san. Xu'ú ne, vé'xi u e ntá'vi u kuétsi ĩ é ña te da díi ña'a san —ka'an Jésuu.

*Ntāvá'a Jesuu úun ña kuāá, ña nani Bartīmeu
(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)*

46 Kidáā ne, xée ña ñūu é nani Jerīcoo. Ntāka xtuku Jesuu ni ña ntiní'i ñā ne, ñá te da dīi ña'a ntántikin ñá ña. Diñi itsi mí kuē'en ñá ne, tuví uun ña kuāá, kaikan ña diu'un. Bartimeu nani ña, tsí uva ña ne, Timeu nani ña.

47 Dā kútuni ña tsí vé'xi Jesuu, ña ñuú Nazareé san ne, dōó ntii kāka'an ña:

—jō Jēsuu, I'xá Davii, ntuntā'ví ini nto ko! —ka'an ña.

48 Ña'a sán ne, dē tíi ña ni ñā:

—jDu'xēn! jÑá ku kuān xkoó ka'an! —ka'an ña.

Ntá tsí ña kuāá san ne, da díi díi ka ntii kāka'an ña:

—jō I'xá Davii, ntuntā'ví ini nto ko! —ka'an ña.

49 Íntĩtsí Jesuu, kaká'an ña:

—Kana nto ña —ka'an ña.

Kana ña ña kuāá san ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Nāxnuu ka'nu nto iní nto. Nakuntĩtsi nto, tsí kakana ña nto —ka'an ñá'a san nī á ña kuāá san.

50 Kidáā né, xtuvī mii ña kútuun ñá ne, nākuntĩtsí ntaa ña, kue'en ña mí ntĩtsí Jesuu.

51 Dā tsíxe'e Jēsuu ña:

—jNee iñá ntu ntio o é vīi u iña o? —ka'an ña.

—Mastrû, ntio ko é nāxi'i ntúxnūú ko —ka'an ñá ni Jēsuu.

52 Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kūnú'un ve. Tsí e kuínti'xe o kó ne, ntuvá'an ve —ka'an Jēsuu.

Ura dú'va tsí i náxi'í ntuxnūu ñá kuāá san ne, dá kuē'en ñá, kuntikīn ñá Jesuu mí kuē'en ña.

11

Vé'xi Rei, ntéku ña buru
(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Xée ētsin ña ñuú Jerusaleen, mí ntoo ñuú Befagee ni ñuú Betania má xūku é nani Ōlivu. Jesuú ne, taxnūu ña uvi ña'a ñá ntini'i ñā,

² kaka'an ñá ni ñā:

—Kue'en ntó ñuú lu'nti é tuví da'a san. Ura tsí i te kūkí'vi nto ikān ne, nani'i nto uun a búru kití ntee t́ín é nté vata xoó kunteku í ti. Nantuté nto ti ne, kixní'i nto ti í'a.

³ Tē xoó ña'a tsixe'e ña ntō é kuān ó de nto ne, ká'an ntō tsi Tó'o ko kántio ña ti; veví nantiko koó ñá ti, koo ka'an ntó ni ñā —ka'an Jésuu.

⁴ Kué'en ñā né, nāni'i ña uun a búru san, ntee t́ín ti atá vi'i é tuví itsi kán.

⁵ Ña ntāñí ikān ne, ntátsixe'e ñā:

—¿Nté koo víi nto burú san é kánantuté nto ti? —ka'an ña.

⁶ Nantíko koó ñá, kaka'an ñá vatā ó kaka'an Jésuu ni ñá ne, xé'e ñā'a san itsi é ḱí'in ni'i ña búru san.

⁷ Nāxee ni'i ña búru san mí kántétu Jesuu. Xntekū ñá kutuun ña áta tí ne, dā kantéku Jesuu ti.

⁸ Ñá te da d́i ña'á san tsóo ña kutuun ñá itsi kán di. Iō ñá ne, kátsin ña nta utun má kū'u kán ne, tsoo ña itsi kán.

⁹ Ñá tē nté kaa ña'a odo nuū ñá nuu Jesuú ne, ñá te da d́i ña vé'xi ata ñá di. Un ntíí ntíí ña koó dā vantíñi ña ntáka'an ña:

—¡Dōó ka'nu Xuva kō! ¡Ñá tē nté kaa vá'ā o iña ñá vé'xi nta'a Xuva kō!

¹⁰ ¡Na naxnuu viko Xuva kō ña vexkádā kú've iña ko, é víi ñá Rei naa úvata ko Dāvii! ¡Dōó ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán! —ka'an ña.

¹¹ Xée Jésuu ñuú Jerusaleén ne, dá kūkí'vi ña ini ukún ka'nu san. Ito ña un ntí'í é ío iní i kán. Dā kuáá né, ntíi ña, kue'en ña ñuú Betania ni ña uxuvi ñá'a san.

Tun ígū é ña kakú kiti i

(Mt. 21:18-19)

¹² Tévāá tsi ntáka ña ñuú Betaniá ne, kakakin Jesuu.

¹³ Īni ika ña tsí ntitsi uun tun ígū é ūve xuku i. Kūkóto ntódó ña tē nta'á kiti i. Ntá tsi dā xee ñá ne, da mii xūku í uve, tsí vata xee ntúvī é kīi kiti i.

¹⁴ Kidáā né, kaka'an Jēsuu ni tun ígū san:

—Nté uun ito ña koó ka kiti o é kā'xí ña'a san — ka'an ñá ni ūtun san.

Tékú ña ntini'i ñā é kuān ó kaka'an ña.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ka'nu san

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Nāxee xtúku ña ñuú Jerusaleén ne, kué'en Jēsuu má ūkún ka'nu san. Ikān éni ntu'u ñā nakunu ña ña ntádiko ni ñā ntáñii ini ukún san. Nantáva ña mesa mí ntoo ña ntánadama diu'ún san ne, nantáva ña sia mí ntoo ña ntádiko palomá san.

¹⁶ Ñá ni xē'é ña itsi é kuīta ntí'xin ña'a san má ūkún san tē nee iñá odo ñā.

¹⁷ Dá kanakuā'a ña ña'a, ña ntoo ini ukún san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Ñā ntu te uve ná'a nte dí'na é kāka'an Xúva kō: “Tsí vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'ví ña'a, ña dā mí'í ká ñuu i”, ka'an ña? Ntá tsi ntō'ó ne, vi'i ña dū'u káde nto —ka'an Jēsuu.

¹⁸ Dā téku dutu ñá odo nūú nī mastrú leí san ne, kidáā né, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jesuu. Tsí ntaú'vī ñá Jesuu, tsí un ntí'ntí ña'a sán ne, ncho kini ká ña tú'ún é kanakuā'a Jesuu ña.

¹⁹ Ntá tsi dā kuáa ne, Jesuu ni ña ntin'í ñā né, ntāka ña ñuú Jerusaleen.

É kuinti'xe ko Xuva kō

(Mt. 21:20-22)

20 Utén san ne, dā ntíko kōo xtúku ña ni ña ntini'i ñā ne, ítā nti'xin ña mí ntitsi tun ígū san. Íní ña tsí xi'i díí kue'en, un tsi nte dítsin i.

21 Kidáā ne, nánū'ú Pedrú san iní ña é kākā'an Jésuú ne, kaka'an ña:

—Un kaa, Mastru. Diví tun ígū san é kākā'an ntée nto i ne, e xi'i dī —ka'an ña.

22 Kaka'an Jésuu ni ña:

—Kuinti'xe nto Xuva kō.

23 Nuú é ntaā i é kākā'án u ni nto: tē xoó ka'an í ni xūku sá'ā: “Kuē'en dá'an vé, na kō'xón nuun mé'ñu ntute ñu'u kán”, né, te kanī nima ñā kakuinti'xe ña é kuān koo kuvi ne, kuān koo kuvi ntí'xe.

24 Dukuān ne, kaka'án u ni ntō: nee iña é kākān ntó nta'a Xuva kō da ntáka'an ntā'ví nto ne, kuinti'xe nto tsí ní'i ntó ne, ní'i ntí'xe nto.

25 Dā ntáka'an ntā'ví nto ne, te íó xoo é kanāa núu ní'i ntō ne, kada ka'nu iní nto ni ñā vata koo é Xuva kō, ñā tuví e dukún kán, kada ka'nu iní ña ni nto kuētsí nto dī.

26 Tsí tē ña kada ka'nú ini nto ni tā'an nto kuētsi ñā ne, nté Xuva kō, ña tuví e dukún kán, ña kada ka'nú ini ña ni nto kuētsí nto dī —ka'an Jésuu.

*¿Xoó ntu xé'e i itsi é kuān koo vií Jesuu?
(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)*

27 Kidáā né, nāxee xtúku ña ñuú Jerusaleen. Kaika Jesuu ini ukún ka'nu kán né, íkan tsí xee dútu ñā odo nūú nī mastrú leí ni ñatā sán ne,

28 ntátsixe'e ña Jésuu:

—¿Xoó ntu kaka'an i é kuān koo vií nto? ¿Xoó ntu tá'xi i itsi é kuān koo vii nto nuu i sá'a? —ka'an ña.

29 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Xu'ú ne, ntio kó tsixe'ē ú nto di. Te kūvi ka'an nto é tsixe'ē ú nto ne, dá kā'án u xoo tá'xi i itsi é kade u.

³⁰ ¿Xoó ntu xe'é i itsi Juaán san é nakūtsi ntute ña ña'a san? ¿O Xuva kō né, o kūdii ña'a ntú san xe'é ña? Ká'an nto vē —ka'an Jésuu.

³¹ Kidáā ne, ntatíin nuu mii ñā:

—Te kā'an o tsí Xuva kō xe'é ña ña itsi ne, ká'an ñā: “¿Nté kui ña ni kuintí'xe nto ña kuan?” koo ka'an ña.

³² ¿Nté koo kuvi te kā'an o tsí ña'a san xe'é ña ña itsi? —ka'an ña.

Tsi ntaú'vī ñā ña'a san, tsí un ntíí ntíí ña'a san ntákuinti'xe ña tsí nta'a Xuva kō ni'i ntí'xe Juaán san é kūvi víí ña.

³³ Dukuān ne, nantíko koō ñā, ntáka'an ña:

—Ñá íní nti —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an Jésuu:

—Xu'ú ne, ntē ñā ka'án u di xoo tá'xi i itsi é kuān ó kade u —ka'an Jésuu.

12

*Kuenta iña ña ntáde tsiñu, ña kini ntáa
(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)*

¹ Kidáā né, eni ntu'u Jēsuu ntáa ña nuu i é nañé'ē ñā ña'a san:

—Uun ñatíí ne, í'xi ña xo'o tinti'ō. Ēdí nuu ña xákū ntíkō diñi i. Uvi ítsī éte nuu ña nú xuu ka'nu san mí kādin núu ña tinti'ō sán ne, dā xntítsi tsíñu ña uun vi'i dūkun mí kunūu ña é víí kuenta xó'o tinti'ō san.

'Kidáā ne, xé'le ña ñā'a san é na kūntoo taan ña é víí ña kuenta xó'o tinti'ō sán ne, dā kíí ña, kue'en ñá xio ñuu e dóo ikā.

² Xée ntūvi é t̄in ña tinti'ó san. Tō'ó i ne, taxnū ña uun ña'a ña ntáde tsiñu é nā kínakuídó ña é kāduku ntée ña.

³ Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ña ni ntío ña nakué'e ña é kāduku ntée tó'o ī. Ē'ní diñ ñá ña táxnū tó'o ī san. Nté uun kiti i ña ni xé'e ña é kuní'i ña é kūvi iña tó'o ñā; da mii ntā'a ña kunú'u ña.

⁴ Kidáā né, taxnū xtuku tó'o ī san uun ñá'a ka ña ntáde tsiñu san. Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ntuku kui'ī ñá ðiki ña táxnū ña. Dōo dé xení ña ni ñā.

⁵ Tō'ó i san ne, taxnū xtuku ña uun ña'a ká ña. Ntá tsi é'ni kue'en ñá ña. Kidáā ne, ñá te da diñ ña ntáde tsiñu san táxnū ká ña. Iō ñá ne, ē'ní diñ ñá ña. Iō ñá ne, ē'ní kue'en ñá ña.

⁶ Koó da ūun sá ña ntoo ña: ðivi ī'xá mii ñā e dōo kakuinima ña. Kidáā né, taxnū ña i'xá ña. Kuini ña tsí te kuiko ñū'u ña'a san i'xá ña.

⁷ Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ntánatín ña: “Ña sá'a ne, i'xa tó'o ī, ña é nākunteé nta'a i tē xi'i ña. Kíká'ni o ñā ne, kidáā ne, kuvi iña ko un ntí'ī é io iña ña”, ka'an ña.

⁸ T̄in ña ña, da é'ni kue'en ñá ña, dā ínakuído káva ña ña ata xákū san —ka'an Jēsuu.

⁹ Kidáā ne, katsixe'e Jēsuu:

—¿Nté koo vii tó'o ī san ve? Mii ña kī'in ñá ve, ka'ní ntí'i ña ña ntáde kuenta xó'o tinti'ō san, dá nakué'e ña tuku ña'a, ña é vīi kuenta.

¹⁰ Ntō'ó ni, ¿vāta nakua'a ntu nto Tú'un Xuva kō? Tsí kaka'an:

Xūu é nāntii ní'ni ña xntîsí vi'i sán ne, ðivi é kūvi xuu núu i.

¹¹ Sá'a dé kú've Xuva kō é kōo ne, ñá tē nté kaa vā'ā ó, kuini ntí.

Kuān ó uve na'a nte di'na Tú'un Xuva kō —ka'an Jēsuu.

12 Ña tsiñu i sán ne, kūtuni ña tsí ðivi kuēnta iña ñá é kántáa ña nuu i sá'a. Ntukū nuu iní ña nté koo vií ña é t̄in ña Jesuu. Ntá tsi u'ví ña ña'a sán ne, xnuu mii ña Jēsuu, kué'en ñā.

*Katsixe'e ña kuēnta iña diu'un xôo
(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)*

13 Kidáa ne, táxnūu ña'a san ña fariseu ni ña ntántikin rei Heródē san mí tuví Jesuu. Ncho vií ña vata koo é kā'an Jēsuu nuu i e dóo xii kaa, vata koo é nāni'i itsi ña nté koo dá'vi ña ña dovete.

14 Xée ñā mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Mastru, iní nti tsí kaka'an nto é nuu é ntaā i. Iní nti tsí dadii tsi kaiko ñu'u ntō un ntí ntí ña'a, dadii tsi kade nto ni ña, kuān te nta'ví ña, kuān te kuiika ña. Kanañē'e ntó nti é nuu é ntaā í vata o xtúvi Xuva ko iña nti. ¿Vá'a ntu o é ntá'vi o diu'un xôo san nta'a ña tsiñu i san, o ña'a, te kuiní nto? ¿Ntá'vi ntu o né, o ña ntá'vi o? —ka'an ñá, tsixe'e ña ñā.

15 Jesuú ne, kūtuni ña tsí da ntaéni dikí ña ña. Kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui ntaíto nteé ntu nto ko? Tā'xi nto uun diu'un kui'xín san, na kōto nteé u —ka'an ña.

16 Xé'e ña ñā ne, da tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Xoó ntu dikí i é ntéé diu'un sá'a? ¿Xoó ntu ðiví í e nteé na'a? —ka'an ña.

—Díkí Césa ni ðiví ña —ka'an ña.

17 Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Vá'a o é nākué'e o ntā'a ña tsiñu na'nu i nee iña é kāduku ntée ña ne, vá'a o é nākué'e o nta'a Xuva kō nee iña é kāduku ntée ña ði —ka'an ña.

Koó dā kúdu'va ña'a san e dóo ini Jesuu nté koo nantiko koō ña é kāka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu e tsíxe'ē ña saduceú san
(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

18 Xéé ña saduceú san di. Ña sá'á ne, ñá tē ntákuinti'xe ña tē ntántoto ña xi'í san. Da ntaéni dikí ña Jesuu, ntáka'an ña:

19 —Mastrû, uve na'a mí kakā'an Muísee nté koo vií o tē xi'í ení kō. Tē xi'i ñá ne, ítuvī mii ñadī'í ña ne, ña ni xīo i'xá ña ne, nātánta'a ení ña ni ñadī'í kií san vata koo é na kōo i'xá ña iña ení ña.

20 Uun ito ne, xío ū'xe ení ña. I'xá nuu í san ne, tānta'a ña. Dā xi'i ñá ne, vāta kōó i'xá ña.

21 Ení ña, ña é kuvi ūví san ne, tanta'a ña ni ñadī'í kií san. Dā xi'i ñá di ne, vāta kōó i'xá ña. Ení ña, ña é kuvi ūní san ne, kuan tsi ō kúvi ni ñá di.

22 Kidáā ne, é un é un ña tānta'a ña ni ñadī'í san. Dā kúvi ne, xí'i ña nti'í ū'xe ñá'a ña ne, nté uun i'xá ña ña ni xío. Kidáā ne, xí'i ñadī'í kií san di.

23 Tē ntóto ña xi'í san ne, ¿xoo ntu ñadī'í i kuvi ña? Tsí un nti'í ña u'xe ñá'a san e tānta'a ña ni ñá —ka'an ña.

24 Dá kakā'an Jéssuu ni ña:

—Ñá vā'á ō e ntádē kuení nto, tsi ñá ini nto nté o uve na'a Tú'un Xuva kō ne, ñá ini nto tsi dóo io é víí Xuva kō.

25 Dá ntóto ña xi'í san ne, ñá nātánta'a ká ñatīí san. Ña xoxó ka é kuē'é i itsi é tanta'a ñadī'í san di. Tsí kuntoo ña vatā ó ntántoo ánjē san e dukún kán.

26 Kuenta iña i e ntóto ña xi'í san ne, ¿vāta nakua'a ntu nto tutu e xtúví Muiseé san, mí uve na'a iña xuku é kai'xi? Ikan kākā'an Xúva ko ni Muísee: “Xu'ú ne, Xuva uvata ika nto Ábraan ni Ísaa ni Jácoo”, ka'an ña.

27 Xuva kō ne, ñá te Xuvā ñá xi'í san, tsí Xuvā ñá ntantító san. Dukuān né, kūdii dovete ntákuinti'xe nto —ka'an Jéssuu.

Tū'un é díi ka ka'nu
(Mt. 22:34-40)

²⁸ Xée ūun mastrú leí ne, tēkú ña é kākā'an Jesús ni ñá saduceú san. Īní ña tsi dóo vá'ā ó kākā'an Jesús é kanantiko koō ña. Tsixē'e mastrú leí san di:

—¿Neé ntu tú'ūn e tá'xi Xuva kō é díi ka ka'nu é kāda ntaa o? —ka'an ñá, tsixē'e ña.

²⁹ Nantíko koó Jesuu, kaká'an ña:

—É kuvi ūun sán ne: “Kiní nto, ña Israee: uun tsi Xuva kō e dóo ka'nu ña.

³⁰ Kuinima ntó Xuva ko kanī nima ntó, kanī é tduiña nto, kanī ū'xen dikí nto. Nī kué'en ini nto kunuu inī ntó ña.”

³¹ É kuvi ūví san ne: “Kuinima ntó ta'an nto vata tsī ó kakuinima ntó kúñu mii ntó.” Ña túvī ká xtuku é kadā kú've é vata kaa sá'a —ka'an Jesús.

³² Kaka'án mastrú leí san:

—Ntáa ntí'xe, Mastru. Nuu é ntaā i é kākā'an nto, tsi ūun tsi Xuva kō. Xoxó ka xtúku Xuva kō, tsí mii tsi ña.

³³ Na kuīnima kó ña kanī nima kó, kanī ū'xen dikí ko, nī kué'en ini kō ne, na kuīnima kó ta'an ko vata tsī ó kakuinima kó kúñu mii kō. Tē kada ntaa o sá'ā ne, díi ka kaidiá'vi é un ntí ntí doméni é kā'mi o nú nāa kan íña Xuva ko, o da nēé ka doméni é kué'é o ña —ka'an ña.

³⁴ Īní Jesuu tsi dóo vá'ā ó nantiko koó ña ne, kākā'an ñá ni ña:

—Ña íka tsi túvī nto mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.

Kidáa ne, nté uun xoxo ni tsixē'e ká i Jesuu.

¿Xoó ntu i'xá ntí'xe i Cristu?
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Dá kanakuā'a ká Jesuu ña'a san má ūkún ka'nu kán né, kākā'an ñá ni ña:

—¿Nté kui ntáka'an ntu mastrú lei san tsí ña é taxnuu Xuva kō é kuvi ña Cristú ne, i'xa íka rei Dāvii ña?

³⁶ Tsí nte dí'na kaka'an Dávií san vata ō nañ'e Espíritū Sántū san ña:

Kaka'an Xúva ko nī Tó'ō ko:

“Kutūvín diñi kua'a ko

da nté kūvi tsoo ú ña ntaínchu'vi ō nú xē'e o”, ka'an Xúva kō,

ka'an Dávii.

³⁷ ¿Nté ō ntu é Cristú san ne, i'xá ika Dāvii kúvi ña? Tsí mii Dávií san kaka'an ñá tsi Tó'ō ñā kúvi ña — ka'an Jéssu.

Ñá te da dāi ña'á san dóo xkúntee iní ña é kīni ña tú'ūn é kākā'an Jéssu.

Katsi'i kuétsi Jéssu mastrú lei san

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Jesuú ne, dá kanakuā'a ña ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Koto xnto mastrú lei, ñá e dóo na'nu ncho víi san. Dōo xkuntée iní ña du'nu nani da ntaíka ña itsi kán. Dōo ntio ña é kuiko ñu'u ñā'a san ña, é kākā'an ñá ntiusi ní ña núu ña'a san nu â'ví kán.

³⁹ Má ūkún kán dí'ne, dōo ntio ña é kuntōo ña nte nuu i kan. Tē xee ñá viko sán ne, dōo ntio ña é nī'i kuntoó ña mí'i e díi ka vá'ā o.

⁴⁰ Ntaéni ntá'vi ña ñadři kii san vata koo é naki'i ña un tsi nte ví'i ña. Dōo na'a ntáka'an ntâ'ví ña, vata koo é kadā kuení ña'a san tsi dóo va'á ña'a ña. Ntá tsi ña sá'á ne, díi ka kue'e ní'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō —ka'an ña.

Kuenta iña diu'un é xē'é ñadři kii san

(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Tuví Jesuu má ūkún kán ne, tuví nteē ña etún diu'un mí ntátsu'un ña'a san. Kaito ntee ña nté o

de ña'a san é ntátsu'un ña diu'un. Īni ña tsí ña kuiká san ne, ñá tē nté kaa diu'un ntáxe'é ña.

⁴² Kidáā ne, vé'xi uun ñadī'i kii san ne, xnūu ña uvi kúdii á diu'un kuetsí san e dóo xuvi nuu á'vi.

⁴³ Kidáā né, kāna Jesuu ña ntini'i ñā ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō: Tsí ñadī'i kii sá'á ne, dií ka nuu á'vi é xē'é ña é ūn nti'í nti'í ña nguui san e ntátsu'un ña diu'un ña ini etún san.

⁴⁴ Tsí ña nguui sán ne, dōó ió iña ñá ne, kúdii diu'un é kāntoo e ntáxe'é ña. Ntá tsi ñadī'i kii san ne, kuān té ña te neé ió iña ñá ne, nī kué'en ini ña xe'é ña un nti'í é ió iña ña —ka'an Jesuu.

13

Kaka'an Jesuu tsí nantatsin xúkūn ka'nu san

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Dā ntáka Jesuu má ūkún ka'nu kán ne, kaka'an úun ña ntini'i ñā:

—¡Un kaa dií xuú san, Mastru! ¡Ñá te da kúdii! ¡Xúkún san di! ¡Ñá tē nté kaa vá'ā o! —ka'an ña.

² Kaka'an Jesuu:

—Koto vá'a nto xúkūn e dóo vá'ā ó san, é ña te da kúdii. Ntá tsi vé'xī ntuyi é nantatsin kue'en. Nté uun ká xuu ña kodo nti'i tá'an ka kidaā —ka'an ña.

Kaka'an Jesuu nté koo kuvi di'na dá ntī'i ñuxivi

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Dā itúvi Jesuu tí'i i é nani Ōlivú ne, dōo dīto tuví xúkūn san. Pedru, Sántiau, Juaan, ni Ándreé ne, xée ētsin ña nuu Jesuu, ntáka'an xu'ú ña ni ña, tsixe'e ña ñā:

⁴ —Ká'an nto vē amá kuān koo kuvi é kākā'an nto. ¿Neé ntu nuu i é tā'xi Xúva kō é na kūtuní nti tē xee úra i é kūvi? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

⁵ Kidáā né, eni ntu'u Jēsuu kaká'an ñá ni ñā:

—Kuenta tsí vií nto é ña kaní nta'vi nté uun ña'a san nto.

⁶ Tsi dóo titín ña'a ki'xi ña é vata te xū'ú ne, ká'an ñā: “Xu'u é Cristú u”, koo ka'an ña. Dóo titín ña'a san kaní nta'ví ña ña.

⁷ Tē kútuni nto tsí kakuvi du'xēn da ntátekú nto tsi ntáka'an ñá'a san iña du'xén ne, ñá ku u'vī nto. Tsi kuétsī é kuān koo kuvī, ntá tsi vata xee tá'an ntuvī é ntī'í ñuxiví sa.

⁸ Tsí uun ñuú san ne, nāā ni tūku ñuu. Uun reí ne, naā ñá ni tūku reí san. Dóo ki'in itsi ñuú san ne, táān; kutama ñá'a sán di. Tē kúvī sá'ā né, dā ve nuu i é iñi ntu'u é ntō'o ña'a, ña ntoo ñuxiví sa.

⁹ Ntō'ó ne, kuenta tsí vií nto. Tsí ña'a sán ne, ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ka'ní diin ñá nto má vī'ī mi ntánataká nuu ña Israeé san. Nuú ña tsiñu na'nu i, nuu reí san kuntāñí me'ñū ntó di vata koo é kā'an nto nté kui ntántikin ntó ko.

¹⁰ Di'na dá ntī'í ñuxiví sa ne, kí'in ñá'a, kík'a'an ntódo ña tú'ūn va'á san dá kaní kā'nu ñuxiví san.

¹¹ Te tñn ña nto ne, ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ñá ku kadā kuení nto nté koo ka'an nto. Tsí ta'xi Xuva kō é kā'an ntó tē xee úra i é kā'an nto. Ná te kene mii ntō é kā'an nto, tsí Espiritū Sántū san ta'xi ña tú'ūn é kā'an nto.

¹² Kidáā né, ñatī san ne, ntada ña ení mii ña kuēnta ntá'a ña tsiñu i é ka'nī ñá ña. Uva i'xá san ne, ntada ña i'xá ña kuenta ntá'a ña di. I'xá san ne, tsi'í kuétsi uva i ni di'í i ne, ntada ña kuenta ntá'a ña tsiñu i di é ka'nī ñá ña.

¹³ Ná ntō kue'en ñá'a san nto, ntá tsi tē xoo é ña xtuví mii i é kuīnti'xe i kó dā nté ntī'í ntuvī iña ñá ne, nakáku ña.

¹⁴ Tē ini nto tsi é ntītsi nuu i é kīni kaa san má ūkún ka'nu kán mí'ī e dóo xii kaa ne, ntō'o é ntoo

nto ñuú Judeá ne, kunu nto kue'ën ntó, kukūntoó xu'ū ntó ata uku kan.

¹⁵ Tē xoó ña'a tuví da'na ña ata vi'i ña kan kídaā ne, ñá ku ntí'ví ña má vi'i kân e kínakí'i ña iña ña.

¹⁶ Tē xoó ña'a nuu ña matú ña kân ne, ñá ku nū'u ña e kínantúku ña kutuun ña é ki'in ni'i ña.

¹⁷ ¡Ntá'vi ide ñádī'i, ña é ñū'u i'xá i! ¡Ntá'vi ide ñádī'i, ña é kanatsītsi i'xá i kídaā!

¹⁸ Kákan nto nta'a Xuva kō é ña kuan kōo kúvi dá ntūvi ví'xin.

¹⁹ Tsi kídaā né, un vá'a tsi nto'o ña'a. Un tsi nte dá de kû've Xuva ko ñūxiví sa ne, vata ntó'o ñā'a san vata koo nto'o ña ntuvi tsikan. Ntē ña kuan koo ntó'o xtuku ña'a san é kuān koo nto'o ña.

²⁰ Tē dí ña ni dé kû've Xuva kō é ntudutsi ntūvi tsikán ne, nté uun ña'a ña nakáku ña. Ntá tsi ntadutsi ña ntuvi tsikan kuenta iña ñā'á san, ña e dóo kakuinima Xúva kō, ña é nakaxnúu ña é kúvi i'xá ña.

²¹ Kídaā né, tē xoó ka'an í ni ntō: “¡Koto nto! ¡Ikân tuví Cristu!” ne, ñá ku kuintí'xe nto é kaka'an ñā naa Xuva ko.

²² Tsí iō ñā'a, ña é kī'xi kídaā ne, ká'an ñā é Cristu ña. Ká'an ñā tsí kaka'an ñā naa Xuva ko. Vii ña nuu i e dóo na'nu ne, vii ña nuu i e dóo va'a. Ntá tsi da ntaéni nta'ví ña ñā'a san. Tē dí kuvi vii ña ne, un tsi nte ña nakaxnúu Xuva kō kaní nta'ví ña ña.

²³ Kuenta tsí vii nto. Dukuān é dī'na kaka'án u ni nto ũn ntíí ntíí nuu i sá'ā nté koo kúvi.

Kaka'an Jesús tsí nainu xtúku ña ñūxiví a

(Mt. 24:29-35,42,44; Lc. 21:25-36)

²⁴ Kídaā ne, rkontúví e dóo nto'o ña'a, ña ntoo ñūxiví a ne, kuneé ngántii, kuneé xoo.

²⁵ Kó'xo kīmi é ũve e dukún kân dí ne, kantá nuu e dukún kân.

²⁶ Xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, nainú u me'ñú vikó san. Kidáā ne, un ntíí ntíí ña'a san kiní ña tsi dóo ka'nu ú ne, dōó ío ko é víí u é un ntíí.

²⁷ Kidáā né, taxnūu u ánjē é nākuido ña un ntíí ntíí ña'a, ña é nākaxnúu u. Dā mí'í ká ñuxiví sa mí ntoo ña un tsi nte e dukún kán nakuido ánjē san ña.

²⁸ Koto nto nté o de tun ígū san. Te ūte nta'a i é da ve kantika xúku í ne, ini o tsí dokó sa xee ntuví ka'ni san.

²⁹ Kuan kōo dí, tē ntaíní nto tsi é kakūvi un ntíí ntíí nuu i sá'ā é kāká'án u ni ntō vevíí ne, kutuni nto tsi dóko sā xee ntúvī é nainú u ñuxiví a.

³⁰ Átā xi'i xnto túvi u. Nuu é ntaā i é kāká'án u ni ntō, tsí kúntaa é un ntíí é kāká'án u ni nto dí'na dá ntí'í ntuví iña ñá ntoo ñuxiví sa vevíí.

³¹ Kuān te ntí'í ñuxiví sa ní e dukún kán ne, ntá tsi tú'ūn é kāká'án u ni ntō ne, ña ntíí.

³² Ntá tsi xoxó ini í nee ntúvi ō neé ura kúntaa é kāká'án u; nté uun ánjē, ña ntoo e dukún kan, nté xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, ñá íni u; mii tsi Uvā ko é ini ña.

³³ Dukuān ne, koto vá'a nto. Na kōo tú've nto, tsi ñá ini nto amá xee ntúvi tsikan.

³⁴ Sá'ā né, vata kaa uun ñatíí, ña é tūví tu've e dóo ika kī'in ñá, ne, xtuví ñá ví'i ña nta'a ña ntáde tsiñu iña ña. Ká'an ña ní é un é un ña ntáde tsiñu iña ña nté koo víí ña ne, xtuví ñá uun ña'a, ña é kōto xi'i ña.

³⁵ Ntō'ó ne, koto vá'a nto dí, tsí ñá ini nto neé ura nainú u: tē kuava va'á ne, o dava ñūu, o ura í tē kána lí'xi, o tē tuví va'a.

³⁶ Tē ntákidi dúkuan ntō ne, da née iní ntó nainú u.

³⁷ Ntá tsi nuu i é kāká'án u ni ntō ne, kaka'án u ni ūn ntíí ntíí ña'a san: ¡Kuntitō nto! ¡Ñá kū xkúkidi naá nto! —ka'an Jésuu.

14

*Ntukū nuu iní ña'a san nté koo ka'ní ña Jesuu
(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)*

¹ Kakunaá ka uvi ntúvi dá xēe viko da ntánaka'an ña nté ō nakáku Xuva kō ña Israeé san ñuú Egítō. Kidáā ne, ñá ká'xi ña tañú'ū é kadāka ú'xen iā. Tō'ó dutu ní mastrú leí san ne, ntukū nuu iní ña nté koo víi ña é diin diin tsi tñn ña Jesuu é ka'nī ñá ña.

² Ntatín mii ñā:

—Ñā tñn o ña ntūvi viko san, vata koo é ña kudín ña'a san —ka'an ña.

*Uun ñadĩ'í da'ví ña cho'o vîdin diki Jêsuu
(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)*

³ Tuví Jesuu ñuú Betania nú vi'i Sīmuun, ña é nako'xo kúñu ī kídaā. Dá ntōo ña, ntaé'xi ña ne, xēe uun ñadĩ'í, ni'i ña uun xuxu e kúvi xuu mí nuu cho'o vîdin e dóo nuu á'vi. Ta'vi ña xu'ū i ne, dá'ví ntĩ'i ña cho'o vîdín san diki Jêsuu.

⁴ Dā íni ña ntoo sán ne, dōó dutsi kuiní ña. Ntatín mii ñā:

—¿Nté kui nativī ntú ña cho'o vîdín sa?

⁵ Díi ka vá'ā ó tē dǐ ni nadiko ñā ne, ní'i ña te ūní sientu, dá kué'é ña ña ntā'vi —ka'an ña.

Dōó dutsi kuiní ña ni ñadĩ'í san.

⁶ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña:

—Koo mii nto ñā. ¿Nté kui ntánatekū du'xen ntu nto ña? Dōo vá'ā ó de ña ní ko.

⁷ Nguentúvi ntoo ní'i nto ña ntā'ví san ne, amá ntio nto ne, kúvi xntii nto ñā. Ntá tsi xu'ú ne, ña ná'ā ká kutúví u ní ntō.

⁸ Ñadĩ'í sa'á ne, íde ña é kúvi víi ña. Dá'vi ñā kó cho'o vîdín san dǐ'na dá kuntu'xi u.

⁹ Nuu é ntaā i é káka'án u ní ntō: Dā mí'ī ká kǐ'in ñá'a é kika'an ntódo ña tú'ūn va'á san iña Xuva ko

dá kan̄i ñūxíví sa ne, ká'an ñā é kuān nte vá'ā o dé ñad̄í san nī kó ne, naka'an ñā'a san ña.

Dā diko Júdā san Jēsuu
(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Uun ña ntini'i Jēsuu, ñá nanī Júda Scārioté ne, kué'en ñā mí ntoo tó'ō dutú san ne, tīn ña ni ñā nté koo víí ña é diko ña Jēsuu.

¹¹ Dā téku tó'ō dutú san é kākā'an Júdā né, dōó diní ña. Xé'e ñā xu'u ña e ntá'vi ña ña te kuvi víí ña. Júdā sán ne, ntukū nuu iní ña nté koo víí ña é diko ña Jēsuu.

Dā é'xi Jesuu ni ña ntini'i ñā
(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Kidáā ne, xée ntūvi é kii viko da ka'xi ña tañú'ū é ña kadáka u'xen iā, ntuvi da ntaé'ní ña i'xá le'ntú san é ká'xí ña iña vikó san. Ntáka'an ñá ntini'i Jēsuu ni ña:

—¿Mí'i ntū ntio nto é kīkavá'a ntí é ká'xi o vikó san? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

¹³ Kidáā né, teé tsiñu Jesuu úvi ñá'a, ña ntini'i ñā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kue'ēn ntó má ñūú san. Tē xee ntó ikān ne, ta'án nto uun ñatíí, ña ni'i xoó ntute sán ne, kuntikin ntó ña.

¹⁴ Neé vi'i mí k̄'ví ña ne, ká'an nto nī tó'o vi'i san: “Kaka'an Mástrú ntí: ¿Mí'i ntū má vi'i kuntōo ntí ni ña ntini'i ntí é ká'xí ntí iña vikó san?”, koo ka'an nto.

¹⁵ Kidáā né, nañē'e ñá nto uun má vi'i ká'nu iní vi'i dūkún san. É iō tu've. Ikān ne, kavá'a nto é ká'xi o iña vikó san —ka'an Jēsuu.

16 Kué'en ña ntini'i ñā ne, xée ña ñūú Jerusaleen. Nāni'i nti'xe ñá vatā ó kaka'an Jésuú ne, ikān de vá'a ña é kā'xí ña.

17 Dā kuāā ne, xée Jésuu ni uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā.

18 Dā intóo ña ntaé'xi ñā ne, kaka'an Jésuu ni ña:
—Nuu é ntaā i é kāka'án u ni ntō: Uun ña'a nto, ña é kaē'xí dadii nto nī kó vevii ne, diko ntō ko —ka'an Jésuu.

19 Kūnta'xa iní ña ntini'i ñā kídaā ne, é un é un ña tsixe'e ña Jésuu:

—¿Vá xu'ú ntu u? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

20 Kaka'an Jésuu ni ña:

—Uxúvi ñā'a nto ntaé'xi dadii nto nī ko. Uun tsi ko'o kaexnúu ú nī ña dikō ko.

21 Tsí xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, kuntaá vata tsí ó uve na'a nte dí'na. Ntá tsi nta'vi idé ña sá'á, ña dikó ko. Díi ka vá'ā ó tē dí ña ni kāku ña —ka'an Jésuu.

22 Dā ntaé'xi ñá ne, kī'i Jesuu tañú'ū san. Nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, kātsin dava ña tañú'ū sán ne, xé'e ña ña ntini'i ñā, kaka'an ña:

—Kī'i nto sá'ā, tsi kúñū ko —ka'an ña.

23 Kidáā né, kī'i ña e'xin é ñū'u ntute tinti'o. Di'na nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, dā xe'é ña é kō'o un ntíí ntíí ña ntini'i ñā.

24 Kaka'an Jésuu ni ña:

—Sá'ā é niñí ko é kātī ú kuenta iña ñá te da díi ña'á san, vata ō xtúvi Xuva kō da tá'xi ña xu'u ña kuenta iña núu ī é xēe é vii ña.

25 Nuu é ntaā i é kāka'án u ni ntō: Ña kólō ká u ntute tinti'ó san da nté ntūvi é kō'o ú ntute tinti'ó xeé san mí kadē kù've Xuva kō —ka'an Jésuu.

*Kaka'an Jésuu tsí ka'án Pedru é ñá ini ñā ña
(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)*

²⁶ Dā kúvi íta ña nchu'un Xúva kō ne, kué'en ña ũun tî'i i é nani Ōlivu.

²⁷ Íkān ne, kaka'an Jésuu ni ña ntiní'i ñā:

—Un ntíí ntíí ntó xtuvī mii ntó ko ve, vata tsí ó uve na'a kaka'an: “Ka'ní u paxtú san ne, da mí'í ká kunu á le'ntú san”, ka'an.

²⁸ Ntá tsi tē ntóto xtuku ú ne, di'na ú kí'ín ú ñuú Galilea é ñivi ntō —ka'an ña.

²⁹ Kaka'án Pedru ni ña:

—Kuān te un ntíí ntíí ñā xtuvī mii ña nto, xu'ú ne, ñā xtuvī mii ú nto —ka'an ña.

³⁰ Kaka'an Jésuu ni ña:

—Nuu é ntaē i é kaka'án u ni ō: Niñú sā'a, di'na dá kāna l'í'xī san uvi íto ne, úni íto ka'an tsí ña inín ko —ka'an Jésuu.

³¹ Dā díí díí ka ntii kaka'án Pedru:

—¡Ñá'á ni san! Kuān te kuví u ni ntō ne, ñá kā'án u é ñá iní ú nto —ka'an ña.

Kuan ō ka'an un ntíí ntíí ña ntiní'i ñā di.

Kaka'an ntâ'ví Jesuu má utun Getsemānii

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Kué'en Jésuu ni ña ntiní'i ñā uun itsi é nani Getsemānii. Kaka'an ña:

—Kuntoo nto i'a, ñí dukuan na kí'ín u da'a kān, kík'a'an ntâ'ví u —ka'an ña.

³³ Da mii tsí Pedru, Sántiau ní Juaán san kue'en ní'i ña. Kidáā né, dōo u'vi kakúvi nima Jésuu; dōo kúnta'xa iní ña.

³⁴ Kaka'an ñá ni ñā:

—Vevíí ntíka nimá ko dontíni. Dóko sā kúvi ú donta'xa. Kuntōo nto i'a ne, ñá ku xkukídi nto —ka'an ña.

³⁵ Kué'en ká Jesuu ún siin ne, ná kūtíntei ña ñu'u kān. Íkan ña nta'a Xuva ko te kúvi ne, ña kóo ura í e dōo nto'o ña.

36 Kaka'an ña:

—Uvā, uva mii ko, kuvi víi nto un ntĩĩ. Tā'xi nto é ña kuan kōo ntó'o ko. Ntá tsi ña te vata kaa é ntio mii ko, tsí vata kaa é ntio mii nto —ka'an ña.

37 Nāxee ña mí ntoo ña uni ñá'a san ne, ntákidi ña. Kidáā ne, kaka'an ñá nī Pedru:

—Simuun Pedru, ¿nté kui kakidin ntun? ¿Nté uun ura ñá ni kutín ntun kuntitón nī ko?

38 Kuntitō xnto. Kákan nto nta'a Xuva kō é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa. Kuān te ntío nto é víi nto é vā'á ne, ña kúvī, tsí e kuíni kúñu ntō é víi nto é kīni kaa —ka'an Jésuu ni ña.

39 Kué'en xtūku Jesuu, kúka'an ntâ'ví ña ni Xuva kō né, kuan tsī ó kaka'an ñá vata tsī ó kaka'an ña dá ká'an dí'na ña.

40 Dā náxee xtúku ña ne, ntákidi xtúku ña, tsi dóo tavī ñá ma'na. Ñá ni kutūni ini ña nté koo ka'an ñá nī Jésuu.

41 É kūvi uni íto kue'en Jésuu, kúka'an ntâ'ví ña, ne, dā náxee xtúku ña ne, kaka'an ña:

—¿Ntákidi dúkuan ntu ntō? ¿Ntoo da'na ntu nto dí? Xée ō tsí kukidi nto ve, tsí e xée ūra i é ntuvī ú kuenta ntá'a ña kini ntáa, divī u é vēxkúvi ú ñatīi.

42 Nakuntáñī nto, kí'in o vē, tsí e vé'xi ña dikó ko —ka'an ña.

Dā tñn ña Jesuu

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

43 Dá kakā'an dúkuan Jesuú ne, xéē Júdā, uun ña'a ñá uxuvi ñá'a ña ntĩni'i ñā. Ñá te da dīi ñá'a san nteka ña. Odo ñā káa, odo ña ūtun. Tō'ó dutú nī mastrú leí ni ñatā sán ne, taxnūu ña ña'a san.

44 Júdā sán ne, nté dī'na tíin ña nī tó'o dutú san:

—Xoó ña'a é ká'xi ú xu'u i ne, é divī ñā. Tñn nto ña, kunteka vá'a nto ña —ka'an ña.

45 Dā xee Júdā sán ne, ura tsí i kué'en ñā mí ntitsí Jesuu, ká'an ñá ni ñā:

—¡Mastru! —ka'an ña.

Ē'xí ña xu'u Jesuu.

46 Kidáā né, t̄in ña'a san Jésuu.

47 Ntá tsi uun ña'a ña ntitsí etsin ne, tāvá ña káa ñā, da é'nte tu'un ña lo'xo ñá kade tsiñu iña tó'ō dutú san.

48 Jesuú ne, kaka'an ñá ni ūn ntíí nt̄í ña'a san:

—¿Nté kuān ntu ódo nto káa ni ūtun é vext̄in nto ko? ¿Vá ña du'u ntú u?

49 Nguentúvi itúvī ú ni ntō má ūkún kan, kanakuā'a ú nto ne, ña ni t̄in nto ko. Ntá tsi kuān koo kuvī vata koo é kūntaa é ūve na'a Tú'un Xuva kō —ka'an ña.

50 Kidáā ne, un ntíí nt̄í ña ntini'i Jēsuú ne, xtuvī mii ña ña, ínu ña.

Na tíí, na ínu

51 Uun na tíí kuetsī sá ne, ntik̄in ná Jesuu. Da mii doo kui'xín katinúu na. T̄in ña na ne,

52 dá xtuvī mii na dóo na. Koó da kant̄í na ínu na.

Tuví Jesuu ntá'a tó'ō dutu

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

53 Íntēka ña Jesuu mí tuví dutu ñá odo nūu iña ñá Israee. Nātaká nuu un ntíí nt̄í tó'ō dutu ni ñáta nī mastrú leí san.

54 Pedrú ne, íntikin íka ña Jesuu ún tsi da nté xee ña nú vi'í dutu ñá odo nūú san. Ítūví Pedru ni ña ntáde tsiñu iña dutu ñá odo nūú san nu kí'i kán mí ntátuní ña nchú'un kán.

55 Tō'ó dutú san ni ūn ntíí nt̄í ña tsiñu i ne, ntántukū nuu iní ña nēe é tsi'i kuétsi ña Jesuu, vata koo é na kuvī ña, ntá tsi ña ni ní'i ña.

56 Ñá te da dāi ña'a da'ví ña ña dovete, ntá tsi ña ni kudad̄i e ntáka'an ñá ni ña nguī san.

57 Iō ñá nakuntāñī ña é dā'ví ña dovete Jesuu, kaka'an ña:

58 —Tēkú nti é kāka'an Jēsuú ne: “Nakatsín u xúkun ka'nu sa é de vá'a ña'a san. Tē kúvi uni ntúvi ne, naxntĩsí u túku xukun é ña te ña'a kada vá'a ña”, ka'an kú ña —ka'an ñá'a san.

59 Ntá tsi ña ni kudad̄i ña é un nti'ī e ntáka'an ña.

60 Kidāā ne, nákuntĩsí dutu ñá odo nūú san mé'ñū ña'a sán ne, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—¿Ña kuvi ntu nantiko koon é kuan ō ntáka'an ña'a sa íña o? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

61 Ntá tsi Jesuú ne, diin diin tsi katúvi ña. Nté uun tú'ūn ña ní ká'an ña. Kaka'an xtúku dutu ñá odo nūú san:

—¿Vá d̄ivin ntun é Cristu? ¿I'xá Xuva ntu ko ō? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

62 —D̄ivī u —ka'an Jēsuu—. Kiní nto ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatī, é kutúvi u diñi kua'a Uvā ko, ña dóo ka'nu san. Kiní nto ko te nainu u mé'ñū viko san d̄i —ka'an Jēsuu.

63 Dutu ñá odo nūú san ne, kūdiin ña é kuān ó kaka'an Jēsuu. Kātsin diin ña dú'nu ñá ne, kaka'an ña:

—Ñá vādá ntio ká ko ña'a, ña é tsi'i kuétsi ña sā'a.

64 É tēkú nto é kuān nte kiní o kaka'an ña tsí I'xá mii Xuva ko ñā ne, ¿nté ō ntádē kuení ntu nto? —ka'an ñá, tsixe'e ña ñā'a san.

Un nti'ī nti'ī ña'a sán ne, ntáka'an ña tsí kantio é kūví Jesuu.

65 Iō ñá ne, t̄'vi d̄í ña Jesuu. Ēdí nuu ña doo ntuxnúu ña ne, da é'ni ña ña, ntáka'an ña:

—¡Ka'an ve xoo é'ni i o! —ka'an ña.

Un tsi nte ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, xē'e nuu ña nuu Jésuú di.

Kaka'án Pedru tsi ñá ñni ña xoo é Jēsuu

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Dá tuví dukuān Pedru nu kí'i kán ne, xée ūun ta'nu kade tsiñu iña dutu ñá odo nūu.

⁶⁷ Ñni tun tsí katuní Pedru nchú'un kán. Kaito nteé tun ña, kaka'án tun:

—Divīn né, dadīi kaikan ni Jēsuu, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'án tun.

⁶⁸ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an ña:

—Ñá ñni u ña; ntē ña katéku ko é kaka'an nto —ka'an ña.

Kidáā ne, kué'en ña xi'i kan. Ura tsí i kána lí'xī san.

⁶⁹ Ñni ta'nu kade tsiñu iña dutú san ña ne, kaka'án tun ñi ña ntāñi:

—Ña sá'á ne, ña ntini'i Jēsuu —ka'án tun.

⁷⁰ Kaka'an xtúku Pedru tsí ña'a. Da kū e ví'i ne, kaka'an ña ntāñi san ñi Pedru:

—Divīn ntī'xen é ntini'in Jēsuu. Tsí divīn ne, ña ñuú Galilea —ka'an ña.

⁷¹ Kidáā né, eni ntu'ū Pedru kaká'an ña:

—Na ta'xi Xuva kō é ntō'o kó tē ña te nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō e ñá ñni u xoo é kaka'an nto —ka'an ña.

⁷² Ura tsí i ne, kána xtuku lí'xī san. Kidáā náka'an Pedru nté ō ka'an Jēsuu ñi ña tsí di'na dá kána lí'xī san uvi íto ne, úni íto ka'án Pedru tsi ñá ñni ña xoo é Jēsuu. Dā náka'an ña né, dōo éku ña.

15

Tuví Jesuu nuu Pílatu

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Dā tuví ne, nātaká nuu tó'ō dutú, ni ñata, nī mastrú leí, ni ūn ntíí ntíí ña tsiñu i san, ntatíin ña nté koo vií ña ni Jēsuu. Kidáā né, kī'ní ña Jesuú ne, dā kue'en ni'i ña ña mí tuví Pilatu.

² Pilatú ne, tsixe'e ña Jēsuu:

—¿Divīn ntun é Rei iña ñá Israee? —ka'an ñá, tsixe'e ñá.

—Kuān ó vatā ó kaka'an —ka'an Jēsuu.

³ Dōó titín nuu i é ntátsi'i kuétsi tó'ō dutú san Jesuu.

⁴ Kidáā ne, kaka'an xtúku Pilatu ni Jēsuu:

—¿Ñā ntu kuvi ká'an? Koton tsi ñá te da dīi núu ī e ntátsi'i kuétsi ña'a san o —ka'an ña.

⁵ Koó dā kúdu'va Pilatú san dá ña ni ka'an kué'en tsi Jesuu.

Kaka'an ña é kūví Jesuu

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶ Kuia kuia dá kaxee víko e náka'an ñā'a san nté ō nakáku Xuva kō ña Israee san ñuú Egitó né, vatā xkoó ini Pílatú san ne, kanantīi ñá uun ña'a ña ñu'u kutú san, ntá tsi ña'a san ntaíkan ña xōo ñá'a é ntio ña.

⁷ Titín ña'a ñu'u kutu ña viūtun san ntuvi tsikan, tsí naá ña ni ña tsiñu ī sán ne, ē'ní ña ña'a. Uun ña'a ñā né, Barabaa nani ña.

⁸ Ñá te da dīi ñá'a san xee ña, ntáka'an ñá ni Pílatu té nantīi ña uun ña'a ña ñu'u kutu viūtun san, vatā ó de ña kuia kuia dá kakuvi viko sá'a.

⁹ Kaka'an Pílatu ni ñá'a san:

—¿Ntio ntu nto é nantīi ú Rei iña ñá Israee san? —ka'an ña.

¹⁰ Tsi kútuni Pílatu tsi tó'ō dutú san kune'u iní ña ni Jēsuu. Dukuān e ntáda ña ña kuenta ntá'a ña.

¹¹ Ntá tsi tó'ō dutú san ne, ntáka'an ñá ni ñā'a san é ká'an ñá ni Pílatu é na nantīi ña Barabaá san.

12 Kaka'an xtúku Pilatu ni ña'á san:
—¿Nté ntu koo vií u ni ña sã'á kuan, ña e xntánteē ntó Rei iña ñá Israee? —ka'an ña, tsíxe'e ñā.

13 Koó da vāntiñi ñá'a san ntáka'an ña:
—¡Naxnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

14 Kaka'an Pílatu ni ña:
—¿Nté kui san? ¿Neé ntu kuetsi idé ña sã'a? —ka'an ña, tsíxe'e ñā.

Ntá tsi dā dií dií ka vāntiñi ñá'a san ntáka'an ña:
—¡Naxnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

15 Pilatú san ne, ña ni ntío ña é kūdiin ñá'a san ni ñá, ne, nantíi ña Barābaa. Kidáā ne, kaka'an Pílatu ni sntadún san é na kāni ña Jesuu xó'o ūme ne, dá ntāda ña ña kuenta ntá'a sntadún san é na naxnteē ñá ña ntiká krusi.

16 Sntadún san ne, kue'en ní'i ña Jēsuu nu kí'i vi'i mē'ñú san. Kāna ña un ntíí ntíí sntadun, ñá ntoo ikān, na nātaká nuu ña.

17 Naxnūu ña Jesuú doo kue'e, ne, de vá'a ña le'e e kúvi ntuku iñū né, dā xntéku ña diki Jésuu.

18 Ntáka'an sntadún san ni ñā:

—¡Ntiusi o, Rei iña ñá Israee! —ka'an na.

19 Kāni na chíin diki Jēsuú ne, t'vi díí na ña di. Nakani iti ná nuu ña, ntaéni dikí na ña e ntaíko ñu'u na ñā.

20 Dā kúvi narkínteē ná ña ne, natāvá na doo kue'e é nuu ña, dā náxnūu na ña doo mii ña. Kidáā ne, kue'en ní'i na ñā é naxnteē ná ña ntiká krusi.

Dā náxnūeē ná Jesuu ntíkā krusi kan

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

21 Ítā nti'xin uun ña'a, ñá nani Sīmuun, úva Alējandru ni Rúfu, ña vé'xi ñuú Cirene. Xe'e kuétsi na sntadún san Simuun é na kuído ña krusi Jésuu.

22 Kue'en ní'i na Jēsuu uun itsi mí nani Gōlgota, é kāni tú'un: Xkidiki Ntíxi.

23 Xé'ē na sntadún san é kō'o Jesuu ntúte tinti'lo íā é kadāka chó'ō é nanī mira. Ntá tsi ña ni xi'i ña.

24 Kidāā ne, nánxnteē ná Jesuu ntíkā krusi kan. Nāka'nté dava na doo ñá ne, dā nadikí nteē na, nee é ní'i na, xé un xé un nā.

25 Kaeku ìn tevāa nánxnteē ná Jesuu ntíkā krusi kan.

26 Dā de vá'a na ta'vi rkunū e nteé na'a kaka'an nee é kuétsí ña. Díkí krusí san xntée ná ta'vi rkunū san é ūve na'a kaká'an: “Rei iña ñá Israee”.

27 Xnteē ná uvi ña'a ñá du'u ntíkā krusi kán ñi é kūví dadíi ña ni Jēsuu. Uun ña'a ñā ne, ntitsí krusi ña ñi ñi datsin Jesuú ne, uun ña'a ñā ne, ntitsí krusi ña ñi ñi kua'a ña.

28 Kuntaa vatā ó uve na'a Tú'un Xuva kō mí kakā'an: “Kuví dadíi ña ni ña kini ntāa san”, ka'an.

29 Ña ntaíta ntí'xin sán ne, dōó kini ntáka'an ñá ni Jēsuu. Ntánakuiko ña dīki ña, ntáka'an ña:

—Dívin é kanakatsin xukún ka'nu sán ne dá naxntítsín xtukun te kuví uní ntúvi ne,

30 nakākún miin kúñu ō ve. Ntii nteen miin ntíkā krusí san —ka'an ña.

31 Tō'ó dutu ni mastrú leí san ne, narkínteē ñá Jesuú ñi. Ntánatíin mii ña:

—Kuví nakakū ñá tuku ña'a sán ne, ntē ña kakúvi ntu ku nakāku mii ña kúñu ñā.

32 Tē Rei iña ñá Israee ntí'xe ña ne, o tē ña é taxnuu ntí'xe Xuva kō né, na ntīi ntee mii ña ntiká krusi kan. Kidāā ne, kini ó ne, kuinti'xe kō ñi —ka'an ña.

Ntuvi ñá'a, ñá uve ní'i ña ntíkā krusi kán ne, dōó kini ka'an ñá ni ñā ñi.

*Dā xi'i Jéssu**(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)*

³³ Dā ká'ñu ntuvi ne, un tsi da nte kaeku uni kuáa ne, kũneé da kanĩ ñũxivi.

³⁴ Ura tsíkan ne, un ntii tsī kéne Jessu, kaká'an ña:

—Eluui, Eluui, ¿lama sabatani? (é kãni tú'un: Xuvā kó, Xuvā ko, ¿nté kui xtuvī mii ntó ko?) —ka'an ña.

³⁵ Dā téku ña ntãñi étsin sán ne, ntáka'an ña:

—Kini nto ña. Vata te kakana ña ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Elia —ka'an ña.

³⁶ Uun ña'a ñã né, kaxkainu ña kue'en ña, kuxnúu nto'o ña ti'nti dóo san iní ntute tinti'o ía, dā xnuu ntído ña díki útun, dā xe'é ña é kō'o Jessu. Kaka'an ña:

—Na koo mii nto ñã. Koto o ve te kī'xi ntí'xe Eliá san é nãntii nteé ña ña ntiká krusi kan —ka'an ña.

³⁷ Kidáã né, kãchu'u ntãa Jessu, ntí'xi nuu kakan iní ñá ne, xí'i ñã.

³⁸ Ntáta ntãa dôxi é rkaa íko má ũkún ka'nu san. Nte díki i un tsi nte xe'e i ntíi.

³⁹ Uun tó'õ é uun sientu sntadún san ntitsí ña nuu Jéssu. Dã íni ña nté õ xi'i Jéssu ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntãa ntí'xe i é ña sã'á ne, I'xá Xuva ko ñã —ka'an ña.

⁴⁰ Ntaíto díto ika ñadĩ'í san di. Ikãn ntãñi Maria Madálana, María, di'i Sãntiau lú'nti ni enĩ ñá Joseé, ni ñadĩ'i, ñá nani Salũmeé di.

⁴¹ Ñadi'ĩ sa'á ne, ntántikin ñá Jessu é xntii ña ñã da itúvi ña ñuú Galilea. Dóo titín ka ñadĩ'í, ña xee ni'i Jéssu ñuú Jerusalem, ntãñi ñá di.

*Dã intú'xi Jessu**(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)*

⁴² Dã kuáa ntuvi vierné san, ntuvi é koo tú've tsí utén ne, ntuvi iõ dá'na,

⁴³ xée Jōsee, ña vé'xi ñuú Arimatea. Ña sã'á ne, dōó ntaíko ñu'u ña'a san ña, tsí ña tsiñu i ña. Kantétu ña ntūvi dá kada kú've Xuva kō. Naxnuu ka'xi ña nima ñá ne, kué'en ñā mí tuví Pilatu é ntākan ña kúñu Jēsuu.

⁴⁴ Koó dā kúdu'va Pilatú san tsí e xi'i Jēsuu. Kāna ña tó'ō sntadún san, tsíxe'e ña ña tē nuu é ntaā i é xi'i Jēsuu.

⁴⁵ Kaka'an tó'ō sntadún san tsí nuu é ntaā i.

Kidāā ne, xé'e Pilatu ítsi é na nākuní'i Joséé san kúñu Jēsuu.

⁴⁶ Joséé san ne, ñii ña doo vá'a é nāxnuu ta'án ña Jesuu. Nántii ntēé ña ña ntiká krusi kán, dā nāxnuu tá'an ña ña doó san, dā xtúvi ntuvē ñá ña iní ñañā mí ete nuu ña ini xuú san. Xnuu nti'u ñá xi'i ñañā san uun xuú ka'nu.

⁴⁷ María Madálena ni María, di'i Jōséé ne, ntāñi ña, ntaíto dito ña mí kaintú'xi Jesuu.

16

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Dā ntí'i ntuvi dá iō dá'na ne, María Madálena, María, di'i Sántiau lú'nti sán, ni Salūmeé ne, ñii ña cho'o e dōo vá'a ñe'e é da'vi ña ata dōo é nuu ta'an kúñu Jēsuu.

² Tēvaá du'va tsi da vé'xi tuví ntuvi domingú san ne, kué'en ñadí'í san nú ñañā Jēsuu.

³ Ntánatíin mii ñā:

—¿Xoó ntu kuvi naxtuvī xio i xuu ka'nú san é kantí'u núu xi'i ñañā san? —ka'an ña.

⁴ Dā íto ña ne, ñá kantí'ú ka xuu ka'nú san xi'i ñañā san.

⁵ Kí'vi ña ĩní i kǎn né, ĩní ña tsí tuví uun ñatíí diñi kua'a ñañā san. Nuu ña doo kani, doo kui'xin. Ña dī'í san ne, dōo u'ví ña.

⁶ Kaka'an ñatíí san ni ñā:

—Ñá ku u'vī nto. Iní u tsí ntánantuku nto Jēsuu, ña ñuú Nazaree, ña é intée ntiká krusi kan. Xôxó ka ña í'a. É ntóto ña. Koto nto mí inuu ntú'xi ña.

⁷ Kue'ēn ntó, kukoto nto Pedrú, ni ña ntini'i Jēsuu, tsí e dí'na ña kodo nuū ñá nu'u ñá ñuú Galileá ne, ikan nakinī ntó ña, vatā ó kaka'an ñá ni ntó —ka'an ñatíí san.

⁸ Ntaka ñadī'í san nú ñañā kǎn ne, koó dā ntaínu ña kue'en ña. Un vá'a tsi ntaní'í ña, tsi dōo ntaú'vī ña. Nté uun ña'a ña ni ka'an ní'í ña, tsi dōo u'ví ña.

*Dā xee Jēsuu mí ntitsí María Madálena
(Jn. 20:11-18)*

⁹ Dā ntóto Jesuu ntuvi domingú ne, di'na ntii díto ña nuu Mária Madálena, divi ñā é natāva Jesuu ú'xē é ña vá'ā san é ñū'u nima ña kídaā.

¹⁰ Kué'en Māriá san mí ntoo ña ntini'i Jēsuu. Dōó ntoo nta'xa ña ne, dōo ntaéku ña. Kaka'an María san ni ña tsí e ntóto Jesuu.

¹¹ Ntá tsi da téku ña é kǎntíto Jesuú ne, ñá ni kuintí'xe ña ña. Kuān te kaká'an María tsí mii ñā ĩni ña Jesuú ne, ñá ni kuintí'xe ña ña.

*Uvi ñá'a ña ntini'i Jēsuu ĩni ña ña
(Lc. 24:13-35)*

¹² Rkontúvī ne, ntii díto xtúku Jesuu nuu uvi ñá'a ña ntini'i ñā da ntaíka ña itsi má ku'u kǎn, ntá tsi e túku ito ña.

¹³ Ntuví ñá sǎ'á ne, kué'en ña, kūkóto ña ña nguii sán tsi ĩni ña Jesuu. Ntá tsi ña ni kuintí'xe ña ña di.

Kaka'an Jesús ni ña ntini'i ñā nté koo vií ñā
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴ Rkontúví ne, ntīi díto Jesús mí ntoo u'xi ñn ñā'a ña ntini'i ñā, nta'é'xi ñā. Dē tíi Jesús ni ña tsi dóo ka'xī nima ñā, tsi dóo lo'o ñā é kuinti'xe ñā e ntóto ñā, kuān te ntáka'an ñā'a san tsí é íni ñā ñā.

¹⁵ Kaka'an Jesús ni ñā:

—Kue'ēn ntó ve, kuka'an nto tú'ūn va'á san kuenta iñá ko ni ūn ntí ntí ñā'a san dá kanñ ñūxivi.

¹⁶ Xoó ñā'a é kuinti'xe ñā ne kutsi ntute ñā ne, nakākú Xúva ko ñā. Ntá tsi xoó ñā'a, ñā é ñā kuinti'xe i ne, ñā kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā kuētsí ñā.

¹⁷ Xoó ñā'a é kuinti'xe ñā ne, kuvi vií ñā nakuitā ñā e ñā vá'ā san kuenta iñá ko. Kuvi ka'an ñā tú'ūn xee e ñā ini ñā.

¹⁸ Te kurkāa ñā koó ne, o te kō'o ñā é kadāka cho'o é kaxi'i ó san ne, ñā kúvī ñā. Tñn nta'a ñā ñā nchokuví ne, ntuvá'a ñā —ka'an ñā.

Dá kūntāa Jesús é dukún kān

(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Kidáā né, dā kúvi ka'an Tó'o ko Jēsuu ni ñā ntini'i ñā ne, kúntāa ñā e dukún kān, kunakutúvi ñā diññi kua'a Xuva kō.

²⁰ Ña ntini'i ñā ne, kué'en ñā, kūka'an ñā tú'ūn va'á san iña Jesús dá kanñ ñūxivi. Tō'ó ko Jēsuú ne, xntii ñā ñā ne, xé'e ñā é kūtuni ñā'a san tsí nuu é ntaā i é ntáka'an ñā, tsi xé'e ñā é kūvi vií ñā nuu i e dóo na'nu san. Kuan tsí kaa é kā'án u ni ntō.

**Tū'ún xuva kō vatā ó ntáka'an ña ñuú
Coatzospan
New Testament in Mixtec, Coatzospan
(MX:miz:Mixtec, Coatzospan)**

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Coatzospan

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Coatzospan

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022

8f775598-56d9-56fd-966e-15e054d2f275